

DOM IN SVET

ILUSTROVAN LIST

ZA UMETNOST IN ZA ZNANSTVO.

UREJA

DR. FRANČIŠEK LAMPE.

Z Bogom za narod.

IZHAJA DVAKRAT NA MESEC

ZALAGA UREDNIK IN LASTNIK. — TISKA KATOLISKA TISKARNA.

Cena na leto 8 K 40 h, pol leta 4 K 20 h, četrť leta 2 K 10 h; za dijake na leto 6 K 80 h. Za Ameriko na leto 2 dolarja, za Italijo 10 lir, za Nemčijo 8 mark.

Vsebina 15. zvezka.

	Stran
O lepoti. (Spisal <i>dr. Fr. L.</i>) [Dalje.]	449
Berač. (Zložil <i>E.</i>)	452
Takšni so! (Povest. — Spisal <i>dr. Fr. D.</i>) [Konec.]	453
O ta testament! (Novela. — Spisal <i>Podgoričan.</i>) [Dalje.]	460
Kam sedaj? (Spisal <i>Ivo Trošt.</i>) [Konec.]	468
Socijalni pomenki. (Piše <i>dr. Ivan Ev. Krek.</i>) [Dalje.]	472
Književnost	475
<i>Slovenska književnost.</i> Jakob Ruda. — Misterij žene.	
Časopis	480
Razne stvari	480

Na platnicah.

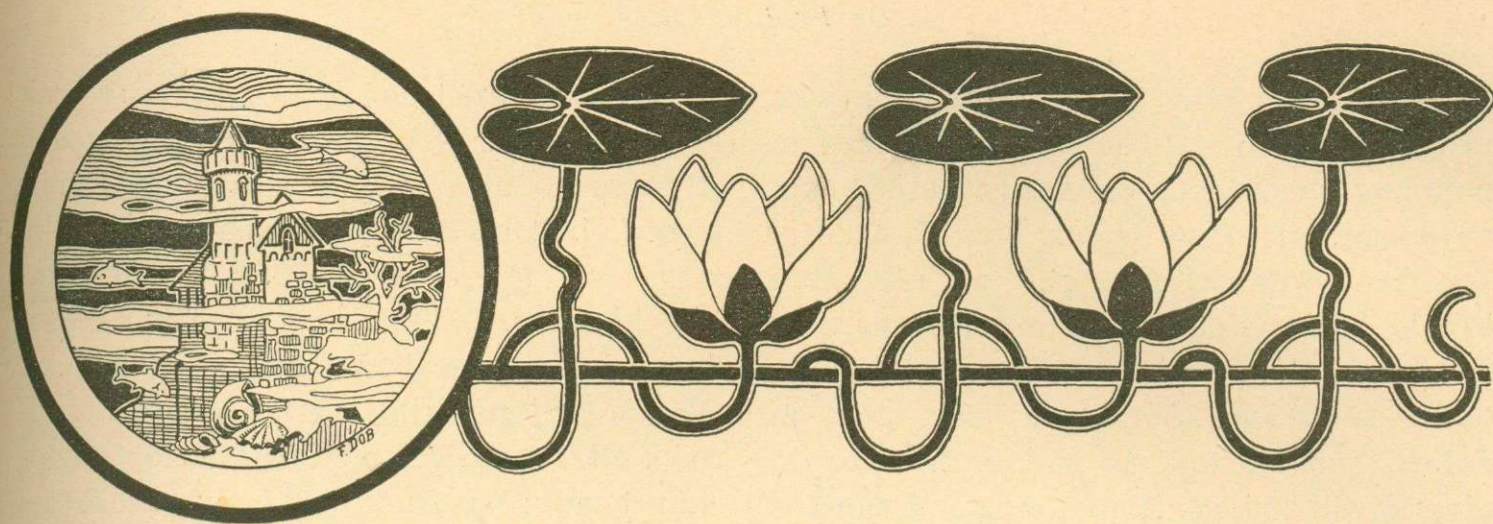
Drugi slovenski katoliški shod. — Slomškova stoletnica.

Slike.

Avstrijski paviljon na pariški razstavi	457
V slovenski cerkvi sv. Janeza Krstnika v Biwabiku (Minn.) v Ameriki	465
Janez Gutenberg	472
Nadvojvoda Franc Ferdinand in kneginja S. Hohenberg (grofica Chotek)	473
Gutenbergova prva tiskarna	476
Streljanje zoper točo	477

Listnica uredništva. Gčna *M-a*: Jako ste nas razveselili s poslano pesmijo Jurija Vodovnika, ki je zanj posebno značilna. Vaša pesemca „V zimi“ je preveč umetna, „gekünstelt“, zato ne ugaja. Zlasti zadnja kitica je trda. Boljša je „Li veš“, ker je prišla iz srca; jednako tudi „Pri vezenju“: le žal, da ste rabili „vbad“ namestu jedino pravega „vbod“. Zato bi morali pre narediti drugo kitico. „Morska zvezda“ je lepa po mislih, oblika (slovnična) pa tudi ni brez hibe. — *G. P.* v *Z-i*: Radi bi Vaše pesmi pohvalili, ko bi bilo v njih več jedra in ko bi bila še oblika glajša in manj prisiljena. Ko sodi mlad pesnik svoje pesmi, se večinoma moti. A le še pevajte, da si izvabite iz srca pravi glas! — „*Goljfani*“: Nikakor ni prijetno, ako nas kdo goljufa: zato Vas iz srca pomilujemo. Vendar mislimo, da „goljufija“ ni bila posebno huda, ako se tiče samo Vaših pesmij. Vaši dve pesmi bi morali imeti boljšo obliko, da bi ju smeli imenovati dobri brez — goljufije. Zdravi!

Dobé se še letniki: IV. po 4 K, V. po 6 K, VII., VIII., IX., X., XI. in XII. po 8 K.

O lepoti.

(Spisal *dr. Fr. L.*)

2. Kako so umevali prirodno lepoto v raznih dobah.

Priroda se je brez dvoma nekaj kazala ljudem prav tako, kakor se kaže dandanes. Ako smemo omenjati mal razloček, mislimo, da je bilo v davnih časih priroda še nekoliko lepša, nego je sedaj. Ozračje je bilo, kakor mnogi trdé, nekoliko čistejše, zato je bila svetloba močnejša. Zemlja je bila rodovitnejša, in rastlinstvo je poganjalo krepkeje in obilneje. Vsekako je pa ta razloček jako majhen in skoro neznamen. Znatnejši je razloček v spoznavanju lepote v raznih dobah in pri raznih narodih. Prirode niso vedno jednako umevali, niso se vedno jednako zanjo zanimali. Tudi njene lepote niso vedno iskali v onih pojavih, v katerih je po naši razlagi.

Stari narodi so si mislili, da po vsej prirodi živé in delujejo nekaka človeška bitja. Ko je bliskalo in gromelo, so dejali, da najvišji bog meče svoje strele ali puščice; ko je morje divjalo, so mislili, da je Neptun razburil valove; solnce so imeli vsi stari narodi za božansko bitje, jednako tudi luno, ogenj, celo drevje, potoke, studence in druga bitja. Priroda je bila torej po mislih starih narodov pač živa, a ne da bi imela življenje in moč sama v sebi, ne da bi bila jednota, temveč je bila le orodje, s katerim so

delovali bogovi. Iz tega je razvidno, da stari prirode niso umevali, pa tudi ne prav čislali. Prirodo so posebljevali, t. j. prirodne moči in predmete so imeli za osebna ali umna bitja; v prirodi so si mislili mnogo ne prav določnih božanstev. Kakršni so bili stari sami, take so si mislili bogove: pridevali so jim svoje misli in želje, svoje slabosti.

Stari Grki n. pr. so si mislili gore polne oread ali gorskih boginj, gozde polne driad ali gozdnih boginj, vode polne najad; po logih so pohajali satiri, oglašal se je pan, hiteli so vetrovi: boreas, evrus, notus, zefir. Tudi dom je imel svoje bogove in boginje: v Rimu n. pr. so častili Hestijo, penate in lare, mane in lemure.

Zaradi tega stari niso umevali lepote v prirodi tako, kakor da se v njej izraža popolnost prirodnih predmetov in popolnost bistva, ampak kakor neko slučajno stvar, ki so jo bogovi tako priredili. Zato nekateri pisatelji celo trdé, da stari niso imeli čustva za prirodno lepoto.¹ A to ni do cela

¹ „Večkrat se je trdilo, da je veselje nad prirodo bilo v starem veku četudi ne znano, vendar pa kot izraz čustva manj navadno in manj živahno kakor v novem času.“ Humboldt, Kosmos, 2, A, 1. Tudi Schiller se temu čudi, da se nahaja v starih pesnikih tako malo sledov, ki bi kazali ljubezen do prirode.

resnično. Tudi stari narodi so imeli srce za prirodno lepoto, a to je bilo pokvarjeno in popačeno z napačnimi verskimi nazori. Homer ne opisuje prirodne lepote, ker to tudi ni potrebno pripovedniku, pač pa rabi jako krepke in značilne, krajše in daljše primere iz narave, ki pričajo o njegovem bistrem očesu za naravo. Solnce in luna, gora in dolina, suha zemlja in morje, domače in divje živali mu ponujajo krepke primere, s katerimi oživilja svoje pripovedovanje in pojasnjuje človeško delovanje. Celo veliki tragiki Ajshil, Sofoklej, Evripid kažejo čutje za narodo. Vedno pa je staremu pesniku naroda postranska stvar; nikdar se je ne oklepa z vsem srcem, nihče se ne ukvarja z njo kot s samostojnim predmetom. Kdo ni opazil stokrat, ko je čital stare lirike, neprestanega oziranja na bajeslovna bitja? Kar bi se dalo povzeti in izraziti iz srca neposredno, za to išče stari lirik primere šele v bajeslovju.

Ko pa govorimo o starih narodih, treba nam izvzeti stare Hebrejce. Ti so imeli, kakor je znano, posebno božje razodetje: vedeli so, da je vsa naroda stvar božja, in zato so čislali tudi prirodno lepoto kot lepoto dela božjega. Zares so v sv. pismu stare zaveze, četudi kratki, vendar živahni, krepki in krasni opisi prirodne lepote, moči in vrednosti. Sedaj se ozira pisatelj v zvezdnato nebo, potem občuduje gore (Libanon in Karmel), strmi ob bučanju morja, veseli se mnogobrojnega živalstva in krasnih cvetlic, tako da je zares že v knjigah starega zakona mnogo dragocenih navodil za ljubezen do narode. Sicer je jutrovska naroda v obče lepa zaradi močnih razlik, nasprotij in žive svetlobe: a treba tudi reči, da je imel Hebrejec jako rahel čut za prirodno lepoto in veliko ljubezen do domovine, da je mogel tako povečevati lepoto domače narode. In kaj bi govoril o novem zakonu! Znan je oni izrek Izveličarjev o lilijah na polju, da niti Salamon v vsej svoji časti ni bil tako krasno oblečen kakor so one.

Zatorej krščanska vera ceni in povečuje prirodno lepoto in sicer s tem namenom,

da kaže modrost in dobrotljivost stvarnikovo. Vsekako je to naziranje sila ugodno za estetično umevanje in ocenjanje istinite lepote. In tako nam kaže staro krščansko slovstvo v tem oziru vse drugačno lice kakor klasično. „Kakor je krščanstvo blagodejno delovalo za državljansko svobodo . . ., tako je tudi razširilo pogled v prosto narodo. Oko se ni več prijemalo podob olimpskih bogov; stvarnik (tako učé cerkveni učeniki v svoji umetni, večkrat pesniško bogati besedi) se kaže velikega tako v mrtvi narodi kakor v živi, v divjem boju elementov kakor v tihem gibanju organskega razvoja.“¹ Zato so cerkveni pisatelji mično opisovali narodo in se znali uglobiti v vse strani in podrobnosti prirodnega življenja. A zato so imeli živo lepočutje, so imeli veselje do narode in radi bivali v njenem naročju, zapustivši mestni hrup. Celo Humboldt priznava rad to prednost starokrščanskega slovstva in navaja nekatere dokaze. Zaradi ljubezni do narode mu je posebno všeč sv. Bazilij, ki je popustil prijetno življenje v Atenah in šel v gozdno samoto. Ta mu je ponujala več zadovoljnosti nego blišč velikega mesta.²

Isti slavni pisatelj hvali Gregorija iz Nise, Krizostoma i. dr. Pač po pravici trdimo, da je ljubezen do narode, priznavanje njene lepote in veličastnosti najtesneje spojeno s krščanskim naziranjem. Zato nahajamo iste znake tudi pri pisateljih srednjega in novega

¹ Humboldt, Kosmos, 2, A, 1.

² „Visoka gora, ki jo pokriva gošča, namakajo na severni strani neusahljive vode. Ob gori se prostira široka ravnina; megle ji dajejo vlage in rodovitnosti. Gozd na okrog, v katerem je na gosto razno drevje, me oklepa kakor trden grad. Samoto omejujeta dve globoki grapi. Na jedni strani zadržuje prišleca reka tam, kjer pada in šumi z gore, da jo težko prekoračiš; na drugi strani zapira dohod široko gorsko sleme. Moja kočja stoji na hribu tako, da zrem čez celo planjavo in ves tek reke Iride, ki je lepša in večja, kakor Strimon pri Amfipolu . . .“ Humboldt pristavlja: „V tem preprostemu opisu kraja in pa gozdnega življenja se izražajo čustva, ki se z opisi sedanjega časa strinjajo mnogo bolj kakor vse, kar se nam je ohranilo iz grške in rimske starodavnosti.“ Humboldt, ibid.

veka. Tudi iz srednjega veka imamo sicer preproste, pa umne opise prirodnih predmetov in njih lepote. Kako tesno združeno s naravo se čuti nedolžno in preprosto krščansko srce, nam kaže najlepše sv. Frančišek, ki je čudovito občeval tudi z živalstvom.¹

V srednjem veku so res pobožni pisatelji obilno rabili inorečje (alegorijo), ko so opazovali in opisovali naravo; vsaka stvarca jim je morala razlagati ali Boga, ali Kristusa, ali kako krepost. Četudi ni tako umevanje čisto umevanje narode same, a škodljivo in napačno ni v nobenem oziru.

Ko so se omikanci v 17. stoletju naveličali verskih in drugih bojev, naveličali neke pretirane in preumetne olike, oprijeli so se v 18. stoletju gesla: Nazaj k narodi! Takrat je ponekod tudi panteizem dobil pristašev, in tako so jeli oboževati naravo. Naroda je bila takim omikancem vse, bila jim je najvišje in jedino veseljno bitje; kar je naravno, to jim je bilo tudi božje. Lepota v narodi je bila po teh nazorih jedina in najvišja lepota.

Ne moremo tajiti, da bi se tedaj ne bila vzbudila večja pozornost za naravo: a da je krivo tako teženje, ki žrtvuje vso svobodo duha narodi, nam ni treba dokazovati.

Iz propada nraavnosti in filozofije se je vzbudilo v začetku 19. stoletja hrepenenje po takih časih, kakršni so bili v srednjem veku, ko je vladala jedna vera, in je viteška ljubezen priganjala junake k velikim dejanjem. In to hrepenenje je iskalo lepe narode in se naslajalo ob njenih krasih. Romantika je cenila naravno lepoto in jo opisovala z vso udanostjo.

Novejša doba rabi naravo rajša za svojo korist in za uživanje kakor pa za estetično

¹ Tako je n. pr. pridigal ribam in ticam, veleval, da naj molijo; za njim so šle živali, volk, zajec, kunec, in ga slušale; Frančišek jih je imenoval svoje brate in sestre. Znan je njegov slavospev solncu; znano, kako je razlagal vso naravo kot knjigo, dejal bi, kot govorico božjo.

ogledovanje.¹ Vendar pa vsaj znanstveno pravično ocenja naravno lepoto in jo stavi za vzor umetnikom in znanstvenikom. Odkar moremo z izvrstno moderno tehniko posnemati vse strani narodnega življenja, prodira opazovanje vanj čim dalje globlje. Največja zasluga gre v tem oziru fotografiji in njenim postranskim strokam.

A žal: kakor so nekdanj naravo krivo umevali, ko so jo posebljevali ali videli povsodi sama človeška bitja, tako pa jo danes umevajo krivo z druge strani, ker imajo človeka samo za kos narode. Po tem nazoru je človek narodi celo nekako podrejen, nikakor ni nad njo.

Prepričali pa se bomo, da le oni prav umeva naravo in le oni pravično ocenja njeno lepoto, kdor ima človeka za bitje nad naravo, za bitje, ki mora naravo obseči, obvladati, a ob enem najtočneje se ji prilagoditi. Naravo moramo umevati tako, kakor je: ničesar ji ne smemo dodati, ničesar odvzeti; ničesar ne smemo vanjo vtikati, a tudi ne prezirati njenih svojstev, močij in zakonov. V estetiki ni sicer na vrsti vprašanje, kako je treba umevati naravo, ali kot absolutno in samo iz sebe, ali kot delo stvarnikovo: a lepota narodna — to je trdno — se drugače umeva po onem, drugače po tem nazoru. Ako nas preiskovanje privede do prepričanja, da je narodna lepota odsev najvišje in najčistejše lepote, lepote neustvarjenega bitja, morali bomo temu spoznanju ukloniti se in sprejeti to stališče, s katerega nam bo ocenjati narodne stvari.

Kakor ljubi sploh Slovan naravo, tako ji je posebej udan Slovenec, kar se kaže v njegovi narodni in umetni poeziji. Skoro vsaka narodna pesem se spominja narode, in umetni pesniki naši so jo opevali toliko, da so jim kritiki to že oponašali. (Dalje.)

¹ Prav po načelu: Od gledanja se nihče ne nasiti.

Berač.

Dobri ste, gospodje, Bog vam plati!
 Prav privilegel se mi je kozarček. —
 Kdo sem, vprašate, odkod sem prišel?
 Glejte tam-le kočico ob rebri:
 moja je. Pa slaba je že, slaba.
 Lanjski sneg mi streho je polomil,
 burja mi je slamo razkopala,
 vrata sem pa ondan v peč naložil,
 saj se mi ni bati, da odnesel
 bi kedo mi kaj iz podrtije.
 Hm, nekdam je bilo to drugače. —
 Mlad sem bil, cesarja sem doslužil,
 korenjak, da malo takih v vasi,
 treh se nisem prav nič bal na samem.
 Ena me pa zlahka je vkrotila:
 bila je Zalesnikova Mana.
 Glejte, tam-le doli ob potoku,
 tam-le ob brvi sva večkrat stala.
 In pa lepa je bila kot roža,
 bilo lepše ni pod našim zvonom.
 Vzela sva se, dobro razumela;
 ali kaj češ: ono malo vrta
 in pa njivice repič za kočjo,
 dela nič nikjer, še manj pa kruha:
 moral sem od doma za zaslužkom,
 da bi ona vsaj mi ne stradala.
 Šel sem, prav težko sem šel od doma,
 pa sem le šel daleč tja čez morje.
 In imel sem srečo. Po treh letih,
 zdela so se mi že cela večnost,
 vračal sem domov se, in ne prazen.
 Vse sem že prevdaril, to in ono,
 da postopim k Dragarju za njivo,
 hlev bi bilo treba pozidati,
 kravico bi kupil na Kališču,
 nji seveda čedno, novo janko,

in otroku kapico na glavo —
 vse sem že prevdaril, to in ono.
 Pa zmračilo se je, ko sem stopal
 tam-le gori po Končevi meji.
 In kako me vdarilo je v prsih,
 ko sem njo na klopici zagledal
 in v naročju njenem otročaja,
 ki sem prvič videl ga v življenju.
 V tistem stopi človek izza grma.
 Bil je grajski, Bog mu greh odpusti,
 jaz sem mu odpustil, Bog je priča.
 „Mana“, pravi, „dolgo sem že čakal,
 danes mi ne vbegneš! Bodi moja!“
 Kvišku je z otrokom poskočila,
 ali on jo vjame in objame.
 Zavrtelo se mi je tu v možganih,
 sam več nisem vedel, kaj da delam:
 blisk in pok in vrisk in težek padec
 videl sem in čul ob istem času.
 Tja poskočim — njega že ni bilo —
 njo na tleh zagledam brez zavesti,
 zraven nje pa dete vse krvavo. —
 Groza me potrese, ko se spomnim:
 zapeljivca hotel sem zadeti,
 a zadel sem — svoje lastno dete. —
 Več ne vem, spomin me je zapustil.
 Kakor v megli zdi se mi, da vidim
 pred seboj ono zeleno mizo,
 zdi se tudi mi, da so mi rekli,
 da se mi zmešalo je v možganih;
 družega nič več. — Po dolgih letih,
 vedel nisem, kdaj so mi potekla,
 so mi rekli, da sem zdrav, da grem naj.
 Ali, moj Bog, star sem bil, osivel,
 pa hudo bolan sem moral biti:
 roka mi za celo je odrekla.

Prišel sem domov; a kočja prazna,
 nje nikjer —: le grob so mi kazali,
 in pa bali so se me vaščani —
 tujec sem postal v domači vasi.
 Z delom se vkvarjati nisem mogel,
 živ pod grudo tudi mogel nisem;
 kaj sem htel? Težko se mi je zdelo:
 palico beraško vzela sem v roko. —
 Pa saj dolgo več ne more biti,
 slab sem, slab, snega ne bom več videl,
 in pa — Mana čaka tam le gori. —
 Hvala vam, gospodje, za kozarček,
 Bog vam srečo daj in vas obvarji!

Takšni so!

(Povest. — Spisal dr. Fr. D.)

(Konec.)

IV.

Na vse zgodaj je prišlo iz Ruperč-vrha pet Lenkovičevih vojakov z obilnim strelivom. Lenkovič se je vzbudil, ko je priplavalo solnce izza Gorjancev. Rana ga je bolela, da ni mogel gibati roke. Župnika in vikarja, ki sta šla maševat, sta spremljala dva oborožena vojaka; drugi so stali pripravljeni za pomoč, „zakaj marsikdo“, je dejal Lenkovič, „se bolj boji puške nego Boga“. Ko je pozvonilo, je prihitelo mnogo ljudij, katerih niso preplašili naduti grajščak in njegovi hlapci. Teh je tudi prikoračilo nekaj; a ko so zagledali oborožena vojaka in druge pripravljene, so se od daleč ustavili, nekoliko pozabavljali in se razšli, tako da se je mirno opravila služba božja. Ko pa se je vračal župnik, so mu začeli pripovedovati ljudje, kakšne grozne reči da so se sinoči godile v Žužemberku, da je po gradu vse razbito in razdejano, da se je bojevalo vso noč, in da je ubitih trideset ljudij, med njimi žužemberški Turjačan in njegov sin Gregor.

„Kar sem slutil“, tarnal je župnik, „vse se je zgodilo, in še hujše.“ Ko so še govorili o teh dogodkih, je prirožljalo po cesti doli zopet krdelo jezdecev, in spoznali so takoj, da so glavarjevi. Na čelu je jezdil sam glavar in na njegovi levici grajščak soteški, Šajer. Da se menita o župnišču, se je lahko razvidelo iz njunih pogledov in iz Šajerjevega živahnega miganja in kazanja. Lenkovič je ukazal duri dobro zapahnuti in ob vseh oknih se pripraviti s puškami. „Kdor se približa na deset korakov, ustrelite ga“, je velel.

„A je deželni glavar“, pripomnil je polglasno vojak.

„Če je sam belcebub“, ga je zavrnil gospodar.

Med tem je bil že stražnik iz župnišča, zapazivši tri konjenike, ki so bili obrnili konje proti župnišču, zavpil: „Stojte, fantje! Če ne, se bo sprožila puška.“ A niso marali. Puška je počila, in jeden jezdecev se je prijel za desno uho, odkoder se je pocedila kri; obrnili pa so konje vsi trije.

„Ta predrznost, gospod glavar, ta predrznost!“ vpil je grajščak Šajer in vil roke. „Sedaj je prilika — sam Bog nam jo je dal — uničiti tega vražjega Lenkoviča. On je še jedina opora papistov; ž njim se bo strla kači glava. Porabimo priliko; drugič je ne bo.“

Glavar je gledal s temnim očesom župniško zidovje, ne sicer veliko in visoko, a trdno. Videl je okna zatvorjena in na vseh koncih majhne line; in kakor obrne jež, kadar se zvije, bodice na vse strani, tako so gledale puške iz vseh lin, na vse strani, pripravljene izpregovoriti važno besedo. Nekoliko jezdecev se je razpršilo in začelo obkroževati in ogledovati malo trdnjavo; a kdor je prijahal nekoliko bliže in zagledal cev molečo proti njemu in ob cevi svetlo vanj obrnjeno oko, se je hitro sklonil na konju in odjezdil hitreje, nego je bil prijezdil, kakor se naredi prostor, kamor se obrne medved, kadar ga gonijo in napadajo psi.

Izkušeni deželni glavar je vedel, kako lahko se branijo, kako težko osvajajo tudi majhna poslopja. V svesti si je bil, da bi bil naskok brez uspeha, prazne grožnje proti Lenkoviču pa smešne. Premislil je, da bi napad na Lenkoviča vzbudil mnogo hrupa in se mu od deželnega kneza, nadvojvode Karola, hudo zameril; spomnil se je slednjič Lenkovičevega očeta, s katerim sta se skup bojevala toliko let. Pustil je Šajerja govoriti, mahati in jeziti se, skočil s konja in

šel sam proti župnišču in klical, če sme obiskati gospoda Lenkoviča. Odgovorilo se je, da si šteje Lenkovič to prijaznost v veliko čast. Zatvorjena vrata so se odprla in za glavarjem zopet zaprla. Videl je gospod Herbart, da so glavna vrata trikrat zapahnjena, da je hiša polna oboroženih hlapcev in streliva za cel mesec. Nasmehnil se je prisiljeno in menil, da so pripravljeni kakor proti Turku.

„Smo, hvala Bogu“, je odgovoril hlapec.

„Kolika nesreča, gospod Lenkovič!“ pozdravil je glavar bolnika, ki mu ni mogel podati desnice. „Vaše ime zaleže za petsto mož, in vi ne morete na vojsko!“

„Kaj se hoče! Tudi meni bi bilo ljubše in slavnejše, če bi streljali name Turki, ne domačini“, dejal je Lenkovič in predstavljal generalnega vikarja Polidora in župnika soteškega.

„Kot zaščitnik zakona“, je dejal glavar, „bi vas moral pravzaprav jaz vse pregnati iz tega zavetišča.“

„Gospod glavar“, nasmehnil se je Lenkovič, „siloma nas ne preženete brez topa, če privedete še dvakrat toliko vojaštva; s pravico nam pa tudi ne pridete do živega, ker si nismo v svesti nobene krivice.“

„Kako ne, ko ste pregnali Šajerjeve hlapce in branite gospodu Šajerju ravnati kakor mu drago z izpraznjeno župnijo, kateri je on varih!“

„Ni tako, gospod glavar. Šajer sam hoče izprazniti župnijo in hoče nekaj najti, kar še ni izgubljeno. Toda če mi kdo kaj vzame, česar mu sam ne dam, ne vem, če si je prilaстил po pravici.“

„O tem bomo še govorili“, je dejal strogo glavar. „Zadevo spravim pred deželni zbor, takoj ko se povrnem z vojske.“

„Deželni zbor nima o tej stvari nič govoriti, gospod glavar“, dejal je Polidor. „Imetje je cerkveno in zadeva cerkvena.“

„Gospod vikar“, dejal je glavar, „mi se bojujemo za prostost vesti, za prostost mišljenja, za prostost vere, ki nam je dražja od imetja in življenja.“

„Zakaj pa potem črtite in napadate in uničujete tiste, ki so drugega mišljenja in

druge vere? V imenu prostosti se je vzelo katoliški cerkvi na Nemškem skoro vse imetje, ki so ga ji bili podarili katoliški predniki; in tu pri nas komaj branimo, da se ne zgodi takisto. V imenu prostosti se je izsililo načelo, da ima deželni knez odločevati o veri podložnikov. Brez usmiljenja se je izvedlo to načelo, kjer je deželni knez protestant; kadar pa se hočejo naši knezi ravnati po tem načelu, takrat je vse po koncu ter jim kljubuje in nagaja. Kjer ima protestant večino, tam ne pozna nobenega ozira na manjšino; kjer pa je v manjšini, kriči, da je zatiran, ako se ne dá strahovati večina. Vi napadate, mi se moramo braniti; a da se sploh branimo, to vas jezi, da nas tožite po pismih in knjigah in govorih.“

„Zadosti, gospod generalni vikar!“ zakričal je glavar, rdeč od jeze. „Spoštovanje do gospoda Lenkoviča mi brani, da vam ne odgovorim tako, kakor bi zaslužila vaša predrznost. A najin račun še ni sklenjen, in varujte se me! Sinoči sem kaznoval po zasluženju predrznega vsiljenca, vašega sovornika —.“

„Torej tudi mojega“, dodal je Lenkovič. Glavar ga je nevoljno pogledal, a se nekoliko pomiril.

„Ko se vrnem z vojske srečno, če Bog dá, izkušal bom pridobiti oblastvu in zakonom veljavo, katero jim nekateri odrekajo; a se bodo kesali, kakor gotovo se imenujem Turjačan Gospod Lenkovič, ozdravite kmalu! Vi ste zapeljani, in midva se bova kot poštena vojaka lahko pogodila.“

„Gospod glavar“, popravljaj je Lenkovič, „vi se motite, ako menite, da me je kdo preslepil in zapeljal. Narobe; jaz sem osrčeval gospoda župnika, naj se ustavi krivici, ki ni samo njemu, ampak tudi župljanom njegovim v veliko, morebiti večno škodo. Krivic, pod katerim trpi dobra stvar, nikakor ni prenašati.“

„Kaj je pravica, kaj krivica“, zavrnil ga je glavar, „o tem ne bodeva odločevala midva sama, ampak drugi sodniki, in dan sodbe je blizu. Sedaj gremo nad zunanjega sovražnika, potem se pa obrnemo proti no-

tranjemu. Obžalujem pa iskreno, da se vam je pripetila nesreča, in bojim se, da bom pogrešal vašega meča.“ Lenkovič je odgovoril, da je že ukazal svojim vojakom, kdaj in kje da se imajo pridružiti glavarjevemu krdelu; želel mu je obilo bojne sreče in obžaloval, da mu mora nasprotovati v soteški stvari.

Glavar je odšel, in za njim so se zopet zatvorila vrata. Ko je zasedel konja, je zdirjala vsa konjica po cesti ob Krki doli.

„Ali se treseta, gospoda?“ nasmehnil se je Lenkovič razjarjenemu vikarju in preplašenemu župniku. „Nič bati! Beseda še ni ubila nikogar. Kadar je nasprotnik najslabjši, grozi se najhuje.“

„Bog nas varuj njegove jeze!“ tarnal je župnik.

„Svoje jeze!“ popravljal je vikar. „Deželni glavar je mogočen gospod, a bo zadel ob mogočnejšega.“

„Sedaj smo brez nevarnosti“, dejal je Lenkovič, „ker je odšlo vojaštvo in ž njim Turjačan in Šajer. Vrata naj se odpro, in polovica vojakov naj odide.“

Moško vedenje Lenkovičevo je doseglo, da se nihče več ni predrznil napasti župnišča ali cerkve.

Ko se je storil mrak, in je Lenkovič nekoliko zadremal, sta sedela v prijetnem večernem hladu na klopi pred župniščem vikar in župnik in se menila o znamenitih dogodkih važnega časa. Ne daleč proč so balinali Lenkovičevi vojaki. Po cesti doli pa je privozil z voli star mož poln voz hišne oprave.

„Kam pa vi, gozdar Brodnik?“ vprašal je župnik zavzet starega znanca.

„Po svetu, na stara leta“, bil je odgovor in mož je pognal živino. Toda župnik ga je ustavljal, naj vendar pove, kam da pelje in odkod in zakaj.

„Gospod je umrl“, dejal je gozdar in ustavil vola; „gospa me je zapodila iz službe in vrgla iz hiše. Bom videl, če dobim še kje kaj dela. A kdo mara za starca in za katoličana! Saj smo reveži, da bi se nas Turek usmilil.“ Župnik je prinesel okrepčila, silil moža, naj se počije in pove, kaj da se je

bilo zgodilo v Žužemberku, ko pripovedujejo ljudje tako grozne reči in tako različno.

Starec je sedel na klop, obrisal si pot z obraza in začel pripovedovati: „Včeraj popoldne sem šel v Žužemberk“, je dejal, „nekoliko po opravkih, nekoliko, da bi zvedel, kako je gospodu, in tudi zaradi hčere, ki služi v gradu. Predikant Sivec jo nagovarja, naj se poluterani in ga vzame za moža; obeta ji vsakovrstne stvari, in gospa jo sili v ta zakon. Jaz pa se bojim, da bi se ne dala pregovoriti; zakaj mlada dekleta so vihrava in ugajajo jim lepe besede in gospoške suknje in zložno življenje; in ker Lenčika nima več matere, moram jaz tem bolj paziti nanjo.“

„Z logarjevim Janezom se je tedaj razdrlo?“ čudil se je župnik. „Lejte si, v nedeljo sem ju bil tretjič oklical, in mislil sem, da bo v ponedeljek poroka; a ni bilo ne svatov, ne poročila. Torej razdrli ste?“

„O nismo mi razdrli, gospod župnik; ampak gospa neče več dati dovoljenja.“

„Neznosne razmere!“ jezil se je vikar.

„Je tako“, prikimal je mož. „Gospa se poteguje za predikanta, meni pa prizadeva največjih skrbij. Saj veste, kakšen je svet dandanes! Kar hoče veljati za kaj boljšega, se ne meni več za našo vero, in ženske so ničemurne. — V takih skrbeh sem zavil v grad, ker sem sicer smel iti h gospodu, kadar sem hotel. A včeraj je bilo drugače. Zavrnilo so me pri velikih vratih, češ da ne sme nihče h gospodu; rekel sem, da grem k hčeri; a sluge so se začeli norčevati, da ne pridem v grad, dokler nisem grajskega pridigarja tast. Kaj sem hotel! Sedel sem na kamen nasproti gradu in čakal, če zagledam hčer, da bi izpregovoril ž njo par besedij. Po Žužemberku so govorili, da je gospod že mrtev, ali da umira; da je dal poklicati župnika, a da tega niso pustili v grad; da se napovedujejo katoličanom še vse hujši dnevi; in vsak me je vprašal, če vzame res Sivec mojo hčer. Tako je potekala ura za uro, ne da bi bil videl Lenčike, in zmračilo se je. Takrat pa prijezdi po klancu gor osemnajst konjenikov, in pomislite, kdo je bil načelnik! Gregor,

naš Gregor. Spoznal sem ga takoj; on pa mene ne, ali pa me ni videl. Kaj da namerja, to sem slutil; a grajski ljudje tudi. Baš, ko so pridirjali pred grad, so se zaprla vrata pred njimi. Gregor je kričal, da hoče videti svojega očeta, rotil se in grozil, da pobije po gradu vse, ako mu ne odpró; a pomagalo mu je tako malo kakor meni moja potrpežljivost, in s konjem se ne pride čez ozidje. Tedaj pa je mignil Gregor jezdecem; poskakali so s konj, izročili jih dvema hlapcema in razpršili se po trgu. Ne dolgo, in bili so zopet pred gradom z lestvami, ki so jih bili po dve in več zvezali skup. Takoj sem spoznal naklep, in izpreletela me je groza. „Gospod Gregor!“ sem zavpil in skočil k njemu. „Nehajte za božjo voljo! Usmilite se sami sebe in poslušajte me!“ Zaškripal je z zobmi, divje me pogledal kakor blazen in dvigal težko lestvo. Predno so bili še služabniki ob grajskih linah, so bile že lestve prislonjene, in kakor ris je plezal Gregor, karabinko čez pleča in meč v zobeh, prvi po lestvi in drugi za njim, in tako na treh krajih tovariši. Kakor bi trenil, so prelezli ozidje, in kričanje in streljanje se je pričelo po gradu. Kar se je godilo notri, sem izvedel pozneje. Gospa se je bila zaprla v svojo sobo, sluge se poskrili; a Gregor se tudi ni brigal zanje. Hitel je v sobo svojega očeta in ga našel mrtvega na odru. Vrgel se je nanj in objemal ga in ihtel kakor otrok. Med tem pa je bil ušel oskrbnik iz gradú, ukazal býti plat zvona, sklical podložne kmete, in kmalu je prihitelo ljudij vse črno, s sulicami, meči, koli, kosami in vilami in obkolili so grad od vseh strani. Ako bi bil tedaj pobegnil Gregor, še bi se bil rešil; kamorkoli bi bil udaril s svojimi vojaki, povsodi bi si bil naredil z mečem gaz skoz kmetiško vojsko. A ni se mogel ločiti od trupla svojega očeta, in čas je potekal. Po noči pa pridere s celo vojsko konjenikov sam deželni glavar in zaskoči izhod na vse strani. Ujet je bil Gregor. Oskrbnik je odklenil vajakom skrivna vrata; polovica jih je vdrla v grad, drugi so stražili zunaj, in vnel se je krvav boj. Padel je Gregor ob

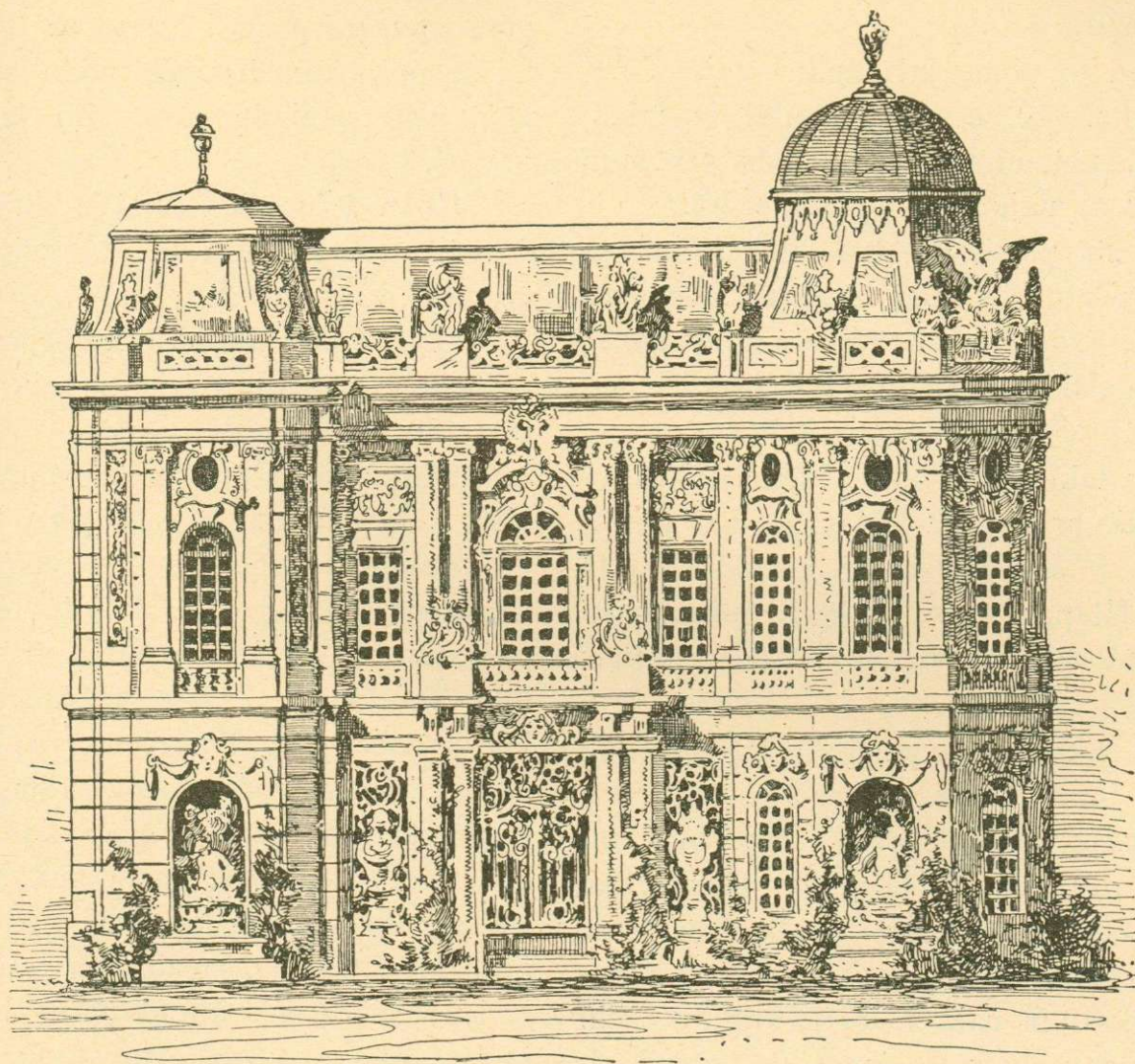
truplu svojega očeta, ko je bil pobil pet nasprotnikov, padla po silni brambi večina njegovih tovarišev, osem pa so jih pometali Turjačanovi vojaki skoz line, da so jih lovili na sulice stražniki spodaj. Tako je umrl naš Gregor. Pogubila ga je grozna njegova strast in brezsrdnost tistih, ki mu niso privoščili, da bi bil videl še jedenkrat svojega očeta.“

Samega gozdarja je pretreslo pripovedovanje, da je ganjen umolknil in se zamislil; duhovnika in vojaki Lenkovičevi, ki so se bili približali, so strmé in tiho sopeč, da ne bi preslišali nobene besede, poslušali strašno zgodbo.

„Veliko groznega sem že videl in doživel v svojem življenju“, je nadaljeval gozdar; „takšne groze še ne, kakršne sinočno noč, ko so ob gorečih bakljah metali trupla skoz okna doli, jih slačili in odpeljavali čez Krko. Ostal sem v Žužemberku, ker me je bilo strah iti samemu domov. — Prihranil sem tudi grajskemu biriču pot, ki mi je davi izročil pismo, da nisem več grajski gozdar, in da se moram takoj spraviti iz hiše. Bogme, boljše je tako. Vedno bi me bilo strah sredi gozda pod ono streho. Premislite! Ko grem opoldne proti svojemu staremu domu in zavijem po bližnjici proti Strmi strugi, udari mi v nos mrtvaški duh in od daleč začujem tropo krokarjev in kruljenje divjega merjasca. Stresla me je strašna slutnja. Ker nisem imel orožja razven samostrela, sem se urno vrnil po shojeni poti domov, kjer me je težko pričakoval Janez in popraševal po Lenčiki. Pač sem ga malo potolažil, ko sem dejal, da ni misliti na ženitev v takih časih, ko se godé drugodi strašne reči. Ukazal sem mu, naj vzame samostrel in sulico, in jaz sem vzel meč in puško, in šla sva molčé, jaz razburjen in on bleđ od jeze zaradi svoje neveste. Še glasneje so se drli tiči ob Strmi strugi, in še se je čulo zamolklo kruljenje. „Ali je mrhovina ali mrlič“, dejal je Janez, in zagledala sva kakih dvajset golih človeških trupel, ki so ležala križem kakor drva, in krokarji so trgali meso, in merjasec je mesaril jednega mrliča. Ustrelil sem,

da bi odgnal zveri, in tiči so se leno vzdignili in obsedeli po bližnjih drevesih in drli se še huje. Merjasec je vzdignil ušesa, naščetinil kožo, mlel z zobmi in gubančil rilec, tako da sva skočila midva vsak za svoje drevo. Jaz sem zopet nabil puško, in Janez je sprožil samostrel in zgrabil za sulico. Prašič naju je gledal s krvavimi očmi in godel, potem pa se obrnil in se izgubil v gošči. Midva sva stopila naprej in spoznala

stora! Spogledala sva se z Janezom in razumela se. Prinesel je od doma dve lopati in zagrebla sva ostanke našega Gregorja. Bog se usmili njegove duše in varuj nas pre-nagle volje! Mimo tistega strašnega kraja ne pojdem jaz več, in po ušesih mi še vedno zveni krokanje in kruljenje in še vidim merjasca, ki riže po človeškem drobu in mu leti iz polnega gobca človeško meso. Zatorej le proč, proč!“

Avstrijski paviljon na pariški razstavi.

med tovariši ubitega Gregorja. Toda kakšen je ležal pred menoj! Razbit, razmesarjen, razdejan, komaj podoben brhkemu nekdanjemu Gregorju. To je tedaj sin mogočnega žužemberškega gospoda, sem si mislil, ta mladenič, ki bi bil lahko po svojih dušnih in telesnih močeh čast in ponos in veselje svojem, ta moj ljubljeneec, ki sem ga jaz vzgojil, ta junak, ki se ni bal nobenega človeka in nobene zveri, ki je tolikrat prehodil ta gozd, ki mu še za grob ne bi smel dati pro-

„Toda ne nocoj!“ zadržaval ga je župnik in zadržal tem lože, ker Brodnik sam ni vedel, kam da naj se obrne. Spravil je pod streho voz in živino, kamor mu je bil pokazal župnik. Vikar je bil šel gledat, če je Lenkovič že zdramljen, in pravit mu čudno zgodbo žužemberško.

„Hčer Lenčiko bodete pa kar popustili?“ nagovoril je gozdarja zopet župnik.

„Poskusil bom dobiti jo nazaj“, zdihnil je mož. „A kaj hočem sedaj, ko še sam

nimam doma! Izročiti jo moram Bogu in moliti, da ne izgubi prave vere, dandanes, ko vse odpada.“

Ni bil še izgovoril teh besed, ko pridirjata na konjih po cesti doli moški in ženska. Župnik in gozdar sta se ozrla in gledala z roko nad očmi in gledala in nista verjela svojim očem.

„To je Lenčika!“ zakriči naposled Brod-nik, „Lenčika in Janez.“ Že sta ustavila pri njih konja, in Janez je hitro razjahal in pomagal Lenčiki s konja.

„Kaj pa to pomenja!“ čudil se je oče.

„Lenčika, brž se skrij!“ hitel je mladi logar. „Za petami so nama; toda pri moji veri: kdor se naju loti, ne odide živ.“

In res sta pridirjala dva hlapca žužemberške grajščine in vpila, zagledavši in spoznavši Janeza, da mora Lenčika ž njima nazaj, da ju je poslala gospa, in da bo čutil Janez, kaj da se pravi odpeljavati ljudi.

„Nikar tako ne kričita!“ dejal je Lenkovičev vojak pred hišo. „Naš gospod potrebuje mirú. Počakajta, da on razsodi, kaj da je prav.“ Hlapca sta se jezila, robantila polglasno, a morala sta počakati, kaj da se jima odgovori.

Pred Lenkovičevo posteljo pa so stali gozdar in logar Janez in Lenčika in pripovedovali vsak svoje težave; Janez, da je bil že trikrat oklican; da je gospa zadnji dan brez vsakega vzroka preklicala dovoljenje gospodovo zastran ženitve; da se je on naveličal prositi in čakati; da je kupil po ceni v Žužemberku, kjer je danes vse navskriž, dva konja, posadil Lenčiko na jednega, zasedel drugega in ušel ž njo.

„Kakor naši Uskoki“, smejal se je Lenkovič. „Ti se tudi tako ženijo. Vsak ugrabi in odpelje izvoljenko tako rekoč po sili.“

„Lenčike nisem nič silil“, pripomnil je Janez in obrnil se, kam da se skriva dekle.

„Naših Uskokic navadno tudi ni treba“, razlagal je Lenkovič; „in marsikatera se jezi, da je nihče ne odpelje. Toda, Lenčika, zakaj vendar nisi hotela ti vzeti gospoda predikanta Sivca, da bi postala gospa?“

„Ker je protestant“, dejalo je dekle.

„Vrlo dobro, da se držiš prave vere.“

„Tudi je pust in siten človek.“

„To tudi še!“ smejal se je Lenkovič.

„In že čez petdeset let star.“

„Vrh vsega drugega! Prav si storila, da ga nisi vzela. Ker je tedaj Lenčikina zvestoba tako nepremagljiva, da je niti star in pust in siten predikant ni mogel omajati, kaj bomo storili, gospod župnik?“

Župnika je spravilo vprašanje v zadrego; menil je, da cerkvenega zadržka pač ni, a gosposka, gosposka! Na to se treba ozirati, tej se pokoriti; drugače bodo sitnosti, sitnosti tudi zanj in nove, ko je že starih preveč.

„Gospod župnik“, dejal je vikar, „z vašim dovoljenjem sklenem jaz ta zakon in prevzamem vse sitnosti.“

„Oh, če ste tako dobri, gospod generalni vikar!“ razveselil se je župnik in stiskal mu roke.

„Gospa nima pravice zapeljovati podložnike v krivo vero in siliti jih v tak zakon.“

„Sploh nobene pravice več“, dejal je Lenkovič. „Gospod je dal dovoljenje in to zadostuje. Tudi je gospejina slava že zatoni-la. Žužemberk je last deželnega kneza, in ker je umrl Jurij Turjačan, podeli lahko trg in grad nadvojvoda Karol, komur hoče, in upajmo, da ne pride v pest kakemu protestantu. Tudi dobrodušnost ima svoje meje. Briksenski škof je bil tudi podelil blejski grad Herbartu Turjačanu, in luteranstvo se je lepo širilo med škofovimi podložniki; nazadnje pa so se gospodu škofu vendar odprle oči, da je dal grajščino mojemu bratu Ivanu, in sedaj kričé protestantje, da so zatirani, ker morajo dajati nazaj, kar so bili vzeli. Žužemberške gospe se ni treba nič bati.“

„Torej ni nobene ovire več, oče“, dejala sta hkrati Janez in Lenčika in prijela ga vsak za jedno roko.

„Oh, najhujši zakonski zadržek še“, vzdihnil je oče. „S čim se bodeta pa živila? Na konjih vendar ne moreta po svetu. Niti jaz nimam doma, niti vidva.“ Spustila sta roki in tiho pobesila glavi.

„Oh, kako je star človek pozabljiv!“ udaril se je župnik ob čelo in stopil v sosednjo sobo. Takoj je prinesel vesel med pobito družbo, ki je premišljevala, kako bi se dalo pomagati, mošnjo denarja z besedami: „Dota je že tu, oče Brodnik!“ in izročil mu je zapuščino nesrečnega Gregorja.

Popolno bi bilo veselje ubogih pregnancev in onih, ki so čutili žalost in srečo ž njimi, da ga ni zagrenil spomin tako grozno umorjenega mladeniča. Tišino in molk je pretrgal vojak, ki je vstopil z vprašanjem, kaj da naj se odgovori žužemberškima hlapcema.

„Naj rečeta doma“, je dejal Lenkovič, „da se lepo priporočamo gospe, in da je povabljena pojutrišnjem na Lenčikino poroko kot teta.“

Res so obhajali čez dva dni veselo poroko. Cerkveni obred je opravil vikar Polidor, in drug je bil Lenkovič, ki je bil že vstal in nosil roko v zanjki. Pregnane Brodnikove je vzel on v svojo službo ter jih poslal na Otočec.

Minul je dober teden, in Lenkovič je že mogel sestiti na konja. Pustil je jednega vojaka v župnišču, da ne bi strahu skoprnel stari župnik, ter se napotil z vikarjem Polidorjem na trdni grad Mehovo.

Zvečer sta došla na grad in v večernem hladu sedela na utrdbi poleg velikega topa, gledala proti Novemu mestu doli in menila se o časih, žalostnih za cerkev in državo, in kako bi se pomoglo, da bi se katoličani ne dali slepo voditi od oblastnih in kričavih nasprotnikov, ampak pogumno branili svoje versko prepričanje. Želela sta deželi krepkega škofa: ne takšnega, ki ga vse rado ima, ampak pastirja, ki živi med svojimi ovcami in jih varuje volkov; želela sta odločnega deželnega glavarja, ki bi vladal v zmislu habsburških knezov, ne po navodilih samopašnih veljakov, in kakor se že prigodi, vpletlo se je med pogovor tudi nekaj medsebojnih poklonov. Nastal je molk, da se je slišalo korakanje stražnika na stolpu proti hrvaški strani, in sedaj pa sedaj hreščanje lesa, ki se je usedal na grmadi iz nova pripravljene, da se zažge ob nevarnosti.

Najedenkrat pridirja pod grad na spenjenem konju poročnik in kmalu za njim drugi in tretji.

„To pomenja kaj posebnega!“ zavzel se je Lenkovič. „Trije poročniki, drug za drugim. — He, Marko, kaj prinašaš dobrega?“

„Milostljivi gospod, malo dobrega, veliko zlega“, klical je poročnik. „Naša vojska je poražena pri Budačkem ob reki Radonji. 200 mož je padlo, 2000 je ujetih.“

„Velika nesreča!“ vpil je od daleč drugi poročnik. „Deželni glavar je ubit, njegov sin ujet in le štirji ljudje so se rešili.“

Po belokranjskih hribih so že goreli kresovi, in stražnik pod gradom je kresal ogenj, da zapali mehovsko grmado. Kmalu se je vzdignil pod gradom dim do grajskih lin, in trop konjenikov je zdivjal z grajskega dvorišča proti metliški strani, da bi zavračali male oddelke sovražnikov in velike nanzanjali. Tretji poročnik je potrdil poročila prvih dveh in dodal, da se je vzdignil Ferhad-paša z vso vojsko, popolnoma premagavši deželnega glavarja, nad Metliko.

Lenkovič je nadziral v gradu priprave za sprejem pribežnikov in za turški naskok, poslal brzega konjenika v Novo mesto, odkoder je šlo poročilo naprej v Ljubljano in v Gradec, in izpraševal ogleduhe, ki so jeli prihajati iz gorjanskih gozdov z vsakovrstnimi novicami. Zapisati je dal, kar je bilo važnega, in poslal jih z novimi naročili po stezah in prelazih.

Sporočila se je bila žalostna istina. Prva nesreča krščanske vojske je bila, da se je ni mogel udeležiti Lenkovič. Nobena reč ni tako navduševala vojakov kakor njegova mladeniška smelost in neomajno njegovo zaupanje v Boga in v sebe; nobenega poveljnika tudi niso tako ljubili. Saj jim je bil Lenkovič pomočnik in tolažnik v vseh nadlogah: v miru vesel družabnik, v bojni vrsti zvest tovariš, čigar sokolje oko je najbolje spoznalo, kje da treba zgrabiti nasprotnika, in čigar težka roka je prevzemala najnevarnejša dela. Pač je bil tudi Turjačan pogumen in izkušen vojak, a lotevala

se ga je zadnje dni malosrčnost in otožnost. Čez dan je premišljeval domači razpor; bolela ga je zavest, da ne vlada dežele v duhu in po volji deželnega kneza, in da bo morebiti vendar ves njegov trud za lutrsko vero brezuspešen. Po noči je vstajala pred njim podoba grozno umorjenega sorodnika, iz čigar srepih oči so se usipale sive strele strastnega sovraštva in se zabadale v njegove prsi, in v sanjah je čul zamolkli ropot, ko se je zgrudil Gregor smrtno zadet na mrtvo očetovo truplo, ki se je braneč sklonilo nad sinom in s krvavo osveto pretilo morivcu. Tudi noč pred bitko ni bila mirna. Iz spanja je planil Turjačan, zmočen od strahu in groze, in ni si več upal zatisniti očij, da ne bi zopet zagledal strašnega sorodnika. Pred zoro je ukazal sedlati konje, miril in tolažil sina, katerega je bila preplašila očetova otožnost. Brez upa zmage se je spustil v boj, kjer odločuje bolj odločnost in mirnodušnost nego moč. Bojeval se je hrabro kakor vselej; a obkolili so ga sovražniki in odsekali mu glavo, pobili ali polovili in odgnali so v sužnost skoro vso vojsko in ujeli tudi sina Turjačanovega.

Drago se je morala odkupiti glava in trup, da se je moglo pokopati v Ljubljani. A odsekani glavi so bili Turki odrli kožo ter jo natlačeno poslali kot znak slavne zmage v Carigrad. Pozneje se je odkupila tudi ta ter se hrani še dandanes v turjaškem gradu; takisto drago se je morala plačati oprostitev Herbartovega sina.

Za gmotno blaginjo dežele je bil ta poraz velika nesreča; zakaj zopet so pridrli Turki, naskočili in vzeli mesto Metliko, požgali ondi vsa poslopja in pobili ali odvedli v sužnost vse prebivavce. Še hujši udarec pa je bila smrt Herbartova za kranjske protestante; ž njim se je bila zgrudila v prah njih najmočnejša opora. Katoličani so dobili pogum, da so začeli braniti pravice svoje vere in ustavljati se lutrskemu plemstvu. Še sedem let, in postal je l. 1582. generalni vikar Polidor Montanjana prošt v Novem mestu, potem še deset let, in postal je l. 1592. baron Jurij Lenkovič deželni glavar na Kranjskem, in še pet let, in postal je l. 1597. Tomaž Hren škof ljubljanski, in Lutrovi veri na Kranjskem je zapel mrtvaški zvon.

O ta testament!

(Novela. -- Spisal *Podgoričan*.)

(Dalje.)

VII. „To niso igrače!“

V soboto večer je bilo. Mesec je poseval izza redkih oblakov, in rahel zahodnik je hladil ozračje. Bila je noč polna poezije, ki tako zmagovito objema z mehкими rokami duše bogatinov in siromakov, gospodov in kmetov, ki navdá dušo mladeničevo, da vriska in poje tje v noč, in daje ljubezni moč in pogum, da poišče svoj vzor.

Ivan Debeloglav se po večerji obleče v kamižolo, in namesto v seno na svisli zavije po stezi v dolino.

Deklica iz Samote mu ni hotela iz glave; vrh tega je še čutil, da je njen dolžnik, ker se ji je bil zadnjič pozabil zahvaliti; niti njenega imena ni vedel. Hej, zato je bilo treba res stopiti z Višave v Samoto. To bi morda storil še kdo drugi, akoravno bi ga ne tirala tje hvaležnost. Nehvaležnosti pa mlad človek neče pokazati nasproti lepemu dekliču . . . Pot v Samoto se je Ivanu zdela kratka, zakaj spremljalo ga je veselo, hrepenče srce . . . Toda? . . .

Ko pride v Samoto, se mu je zdelo, kakor da je prišel k ograjenemu vrtu, v kate-

rega ne more pri vratih, a ograja se mu je zdela previsoka.

„Kaj mi bodo dejali? Kaj naj ji rečem? Kaj si bo mislila?“

Taka vprašanja so se mu vrivala.

Gredoč si je bil vse lepo izmislil, kako pride k njej, pové ji, da nima nobene drage, da bo premožen kmet na Višavi, da ima njo rad, da mu je bila tako všeč zadnjič, ko mu je pomagala ujeti tele, ter jo prime za roke in zaprosi, rekoč:

„Bodi moja!“

A sedaj? Hm! Pozabil je vse in stal okorno pred mlinom, ker ni vedel, kako bi šel notri, ker ni vedel nobenega izgovora, niti ni vedel, kje dobi deklico, a drugega ni želel nikogar.

Obstal je, lovil misli in delal načrte, kako bi pričel, da bi prišel najprej do cilja, do deklice, ki je bila sedaj tako blizu, ki pa vendar ni mogel do nje, da bi se nihče ne vzgledoval: a tega ni maral.

Vsede se za bližnji grm, upre roke ob kolena, nasloni glavo in upre oči v mlin. Šumenje vode in zamolklo trenje kamnov mu je udarjalo na ušesa.

„Ha! Vraga, to je vendar neumno, da mi ne dajemo semkaj mlet . . . Človek bi vsaj lahko stopil v mlin brez pripravljanja. Tako pa nosimo na Suho vodo, kjer pijani mlinar jemlje preobilno mero, namesto kaše naredi moko, premenja vreče in nam pošilja ovsene moke namestu koruzne. O mlinu v Samoti se pa nihče ne pritožuje, da bi preveliko mero jemal, melje tudi hitro, in zdi se mi, da je bliže v Samoto kakor na Suho vodo. Pa saj vem, kaj je: videti se ne morejo naši in mlinarica v Samoti, kakor se mi zdi in kakor sem slišal. Vrag vzemi vse sovraštvo! Le kaj imajo med seboj ti ljudje, da bi vsaj vedel — —.“

Zamislil si je in iskal poti.

Iz teh mislij ga je prebudil doneč deklinški glas, ki se je mešal med šumenje vode in med ropotanje koles. Kri mu je zaigrala po vsem životu, polastil se ga je nemir in hrepenenje, zakaj ta glas mu je zvenel že nekaj dnij po ušesih.

Vstane in se približa mlinu, da bi bolje slišal njeno petje. Pri vratih obstoji, da bi poslušal.

„Ko bi b'la tičica,
bi v gozdu letala, oj letala.

Ko bi prisijal zor,
bi tam prepevala — oj pevala.

Kadar bi b'la spomlad,
bi gnezdo znašala, oj znašala.

Potem kot tič'ce vse
bi imela ljubega, oj ljubega.

A zdaj sem revica,
kot v tični tičica, oj tičica.

Ah, nimam fantiča,
da bi ljubila ga, ljubila ga.

Kako je to pustu,
kako je to hudo, kako hudo!

Srčno b' ljubila ga,
strastno objemala, objemala.

Tako pa sama sem,
za ljub'ga nič ne vem, oh nič ne vem.“

Ivan se ni mogel premagovati, odpre polagoma vrata in pogleda po mlinu. Videl jo je. Sama je bila v mlinu, nasipala je vrečo in pela. Čutila ni, da so se odprla vrata. Ivanu je igralo srce, ko je gledal v delo in petje zamišljeno pevko, ki je vsa z moko oprášena drsala iz predala z lopatico in omelom moko v nastavljeno vrečo. Pri zadnjih besedah je Ivan srčno vstopil in lahko korakal k njej, ki ga vsled ropotanja ni čutila. Položil ji je roko na rame in ji šepnil na uho:

„Jaz sem tvoj ljubi.“

Deklica se prestrašena zgane, pahne vsiljenca in odskoči, za njo pa pade vreča z moko, ki se raztrese.

Vsa osupla zakriči:

„Kdo si pa ti?“

Stal je pred njo osupel, neokreten, trd in je pogledal sedaj njo, sedaj raztreseno moko.

„Ali me več ne poznaš?“

„Hihhi“, zasmije se deklica in tleskne z rokama: „Fant s teletom! Kaj pa ti hodiš todi?“

„Za teboj!“

„Za mano? Ti? Ali sem ti kaj dolžna?“

„Ti ne, a jaz sem tvoj dolžnik. Zadnjič si mi pomagala ujeti telička, pa sem se ti pozabil zahvaliti!“

Pogleda ga od tal do vrha in njene oči obvisé na njegovem obrazu in se ujemó ž njegovimi. Huj, kako ji je bil nocoj všeč vitki mladenič!

„Ne maram nobene zahvale, ne potrebujem je. Vidiš, kaj si naredil?“ Pobere vrečo in natakne obroč. „Na, drži, da pograbim, in mi vrneš, kar si mi dolžan!“

Ivan je držal vrečo, in deklica je grabila moko po tleh.

„Ti, da si me tako prestrašil! Nikdar se še nisem tako prestrašila. In tako tiho si prišel! Kaj si prinesel?“

„Nič! Kaj bi pa rada?“

„Lej ga! Po kaj si pa prišel? Ali nisi prinesel v malin?“

„Jaz? Ne!“

„Kaj pa hodiš todi? Ali zopet teleta preganjaš?“

„Povedal sem ti. Za teboj hodim.“

„Kaj? Ti lažeš! Kje imaš vrečo?“

„Nikjer! Vreče ne potrebujem. Prišel sem k tebi, da se ti zahvalim, da ti povem, da te . . .“

„Nisi ti z Višave Debeloglav?“

„Z Višave sem, Debeloglavov pa nisem. Debeloglav je moj stric ali kali, doma sem pa z Visokega.“

„Tako! Sedaj mi pa še vrečo prestavi! Kako ti je pa ime?“

„Ivan!“

„Tako! Ivan! Pa res nisi prinesel nič v malin?“

„Res ne. Verjemi mi! Prišel sem k tebi, ker te . . .“

„Pojdi! Pojdi! Tako neumen nisi, da bi hodil nalašč za to, jaz pa tudi nisem tako neumna, da bi ti verjela.“

„Kakor hočeš! Jaz vem, da je to res! Jaz te imam tako rad.“

Položi ji roke na rame, da bi jo privel k sebi.

Toda deklica ga trdo pahne od sebe.

„Ti! . . . Take besede sem že dostikrat slišala in sem jih sita. Ako nimaš drugega, pojdi svoja pota! Pri meni si opravil; kar si mi bil dolžan, si mi vrnil, drugega pa nimaš nič pri meni.“

Govoreč je jezno, zapovedovalno gledala Ivana in kri ji je silila v glavo, da so rdela njena lica, kar je povečalo njeno krasoto; to je Ivana še bolj razvnemalo.

„Deklica, ti si trda! Ti me sodiš krivično! Kako ti je ime?“

„Marijanka mi pravijo, ako si tako radoveden. Sedaj si pa res opravil.“

„Nisem! Ti mi delaš krivico! Ti misliš, da sem prišel s slabim namenom. Pa povem ti, da od zadnjič, ko sem te videl, si mi vedno pred očmi, da se mi v srcu nekaj vzbuja, da me vleče k tebi. Zato sem prišel k tebi, Marijanica, da te vidim, da govorim s teboj in ti povem, da te ljubim.“

„Hihihi! Tepec! Tako daleč štramaš po noči okoli!“

„In naj bi bilo še dalje! Prišel bi bil, ker bi se ne mogel ustavljati sili, ki me vleče k tebi, Marijanica!“

Strast ljubezni je razvnemala mladeniča, da je vse kipelo v njem.

„Govoriš, kakor bi bral iz bukvic. Le pojdi svojo pot! Mene ne premotiš!“

„Jaz ostanem nocoj tukaj.“

„Kaj? Jaz ne potrebujem nobenega hlapca. Spravi se mi izpod nog! Prav nič me ni strah in dovolj sem močna, da vzdignem vsako vrečo, kadar je treba zasuti žita.“

„Pa vendar ostanem nocoj pri tebi. Take poti nisem storil zastonj.“

„Meniš, da ti jo jaz poplačam? O, pokličem mater, boš pa kmalu zunaj.“

„Nikar, Marijanica! Nič žalega ti ne storim. Ali smem sestiti?“

„Sedi, ako misliš pošteno, sicer pa rajši pojdi; jaz ne poznam nobene šale in za igračo nisem nikomur.“

„Marijanica! Prej si tako lepo pela in tožila po ljubem, jaz sem pa zunaj stal in poslušal. In tvoj ljubi sem jaz.“

„Hihihi! Pa veš, če maram za — ljubega?“

„Ti? – Gotovo, saj si tako zdihovala po njem, da si se mi bila začela že smiliti. Lepo pesem si pela. Omečila bi kamen.“

„Hihihi! Tako! Pesem te je razvnela? Eh, to pesem sem že mnogokrat pela, pa se ni še nobeden kamen omečil, niti prišel zaradi nje kdo k meni kakor ti.“

„To je tvoja pesem. Pesem tvojega srca.“

„Kaj? Nikar takih ne razdiraj! Moje tovarišice pridejo ob nedeljah v vas, pa zapojemo kakšno. Tudi to smo se navadile.“

„Pa vendar nimaš ljubega!“

„Saj ga tudi ne maram. Kaj pa bi ž njim?“

„O, ti! Ljubila bi ga! Marijanica, ljubi mene!“

„O, seve, prav tebe sem čakala! Sedaj imam pa dovolj, le pojdi! Ako nimaš drugega opravka in ne znaš drugače govoriti, opravil si pri meni.“

„Marijanica, ali si res taka?“

„Ravno taka! Fantovskih čenč sem sita. Le pojdi!“

„Pa če ne grem?“

„Bom videla!“

Pa je hotela po stopnicah klicat mater. Ivan jo je ulovil za roko.

„Nikar, Marijanica! Saj grem. Imeti me moraš rada, kakor te imam jaz. In, ako še kdaj pridem, kaj ne, da ne boš huda?“

„Ako imaš kaj opravka, le pridi, po takem potu pa ni treba več.“

„Pa vendar!“

Objame jo naglo in poljubi, pa v istem hipu mu prileti njena krepka roka na lice, da so se vsi štirje prsti poznali.

„Fant, to niso igrače. Ako imaš tako navado, godilo se ti bo slabo. Tam so vrata, skozi katera si prišel. Boj se moje matere!“

Razburjenja se je tresla in ježno kazala vrata Ivanu.

„Marijanica! ne bodi huda, jaz te ljubim! Pa se ne bojim nikogar. Ljubi me tudi ti!“

Počasi je odšel iz mlina.

Deklica je gledala za njim in potem rekla:

„To je pa fant! Tega bi morala imeti vsaka rada, samo če se mu sme zaupati.“

Govoril je tako, kakor bi bil že vsega vajen. Slišala sem, da takim ni upati.“

Vendar je šla v nedeljo k maši v Velike Laze, akoravno je bila čisto navadna nedelja in je bilo opravilo tudi v domači cerkvi.

In ko je šla po maši iz cerkve, zardela je do las, pobesila oči, ko je videla Ivana stoječega v prvi vrsti med fantovsko tropo, in so se njune oči ujele. Šele v ovinku se je še jedenkrat ozrla, da vidi njega, ki je nem, pa razburjen gledal za njo in si mislil:

„In vendar je prišla za menoj! Še nikdar je nisem videl tukaj pri maši. Gotovo me ima rada.“

Toda bilo ga je še sram stopiti za njo.

VIII. „Marijanica bo moja!“

In tako je šlo naprej.

Kadarkoli se je mogel Ivan odtegniti, je prišel z Višave v Samoto.

Mlada, cvetoča mlinarica, ki se nekdam ni marala kdo ve koliko pečati z moškimi, je hodila sedaj hrepeneče čakati pred malin, kdaj pride Ivan.

Ej, fant je bil kmalu izvohal, kdaj je Marijanica sama v mlinu, in zato ni imel sitnosti, katerim se mlad, ljubezni iščoč človek tako rad izogiblje.

A še prijetneje je bilo tiste nedelje, ko je shod na Sloki gori.

Na Sloko goro hité radi mladi ljudje, ki jih teró srčne težave.

Oj, te težave! Marsikatera deklica se razjoka pred oltarjem Matere Božje in potóži Mariji stiske in težave mladega srca, hrepeneče duše. In mladeniči, stoječ daleč zadej za vratmi kot kipi, zró na oltar, a njihova srca molijo Molijo iskreno, zakaj pred njimi se razgrinja še dolgo, dolgo življenje, in nihče ne ve, kakšne težave in nezgode mu gredó naproti.

Pridejo pa tudi stari ljudje. Za grehe je treba pokore, in molitev je tudi pokora, ker si ž njo izprosimo božjega usmiljenja. Mati Božja je naša mati in najboljša priprošnjica pri svojem nebeškem sinu.

Ej, da! Pridejo pa tudi taki, ki se nimajo ničesar pogovoriti z Materjo Božjo, ali vsaj nečejo ali ne znajo se. Imajo pa vendar druge stvari na srcu ali — kako bi dejal — skrbi, ki jim ne dadó potrebnega mirú. Ti so deloma mladi ljudje.

Fantje stojé pod korom z odpetim telovnikom, da se vidi bela, trda srajca po prsih, vihajo brčice, pomežikujejo si in motré ljudi, zlasti dekleta, ki vró v cerkev; ali pa streljajo z očmi po cerkvi, največ tje, kjer stojé dekleta, ki škilé največ z jednim očesom Mater Božjo na oltarju, z drugim pa fante, ker vsaka hoče vedeti, ako je tudi „njen“ v cerkvi.

Tako je Ivan z Višave kmalu opazil, kje stoji Marijanica iz Samote, ki je bila „njega“ tudi že poiskala.

„To je dekle!“ mislil si je Ivan.

„To je fant!“ dejala si je Marijanica, pokleknila in molila, zakaj sedaj ni imela nobene večje skrbi in je lahko opravila ono, kar ji je naročila mati.

Po opravi se — kajpada slučajno — našla.

„Joj, kaj si tudi ti prišel?“ začudila se je Marijanica.

„Nisem mislil, da te tukaj dobodem“, odvrnil ji je on in stopil k njej.

Tako sta se lagala zaradi lepšega.

„Pojdeš plesat?“

Deklica zardi, pa mu dá šopek iz rožmarina in naglov, ki ga je imela pripetega na prsih.

„Na, da boš tudi ti imel! — Plesati ne vem ali smem, ker so mi mati naročili, da moram kmalu priti.“

„Pojdi! Bova potem hitreje spela domov, ko bova dva. Jaz pojdem s teboj, da ti ne bo dolgčas po poti.“

In prime jo za roko ter krene proti gostilni, iz katere se je razlegala godba in ukanje.

„Ako naju kdo vidi?“ pripomni ona.

„Ali se me sramuješ, Marijanica?“

„Ti — ti . . . morda se me ti, ker sem revna.“

„Ti si moja . . . ne govori tako . . . jaz te imam rad. Danes bova plesala.“

Pogumno je stopala za njim in se ponosno ozirala okoli.

Kako ji je igralo srce, ko jo je vodil zali Ivan med njene tovarišice! Takega fanta nima nobena!

„Pij, Marijanica“, ponudi ji Ivan poln vrček penečega piva. „Gotovo si žejna.“

Ona ga pogleda iskreno ter šepne:

„Na tvoje zdravje!“

Pa omoči ustnice in nagne vrček, a le malo ga izpije.

„Na najino zdravje!“ reče Ivan, stisne njeno roko, a z desnico nagne vrček, da izteče vse, zakaj žejen je bil.

Potem sta šla h godcem. Ona odloži mašno knjižico na polico, popravi si iglo za vratom, on se pa odkupi pri godcih, nato se sprimeta in se zavrtita za drugimi.

In mlada, kipeča kri se je ogrevala in vrela. Ko sta se pripravljala na tretji ples, sleče si on kamižolo, a ona si pomakne ruto z glave na rame, cvetočih lic se nasmehne, pogleda mu z velikimi očmi globoko v njegove, da bi ugledala njegovo dušo, oklene se ga strastno, in zopet se pomešata med plesavce. In plesala sta in plesala.

Solnce se je bilo že precej pomaknilo čez poldne, ko se Marijanica naglo spomni in reče:

„Joj, kaj bodo doma dejali! Lahko bi bila že doma, pa sem še tukaj. Jaz moram iti domov.“

„Saj pojdem tudi jaz. Še jedenkrat se zaobrniva, potlej pa pojdeva.“

In kdo bi ne zaplesal še jedenkrat za slovo, posebno kadar ga še mika? Plesala sta še dolgo.

„Marijanica, jaz te ljubim“, reče Ivan, ko prideta v gozdno senco. In deklica ga ni kar nič zavračala ob njegovem strastnem zatrjevanju, ampak mu je vse dokaze ljubezni vrnila dvakrat.

„Kaj porekó neki doma?“ zaskrbelo je Marijanico. „Kako naj se izgovorim, kje sem se zamudila?“

„Nič se ne zmišljaj! S teboj grem, da se pokaževa. Misliš, da se jaz res koga bojim? Naj vedó, da se imava rada!“ govoril je

Ivan pogumno, zakaj razgrel ga je ples, pa tudi pijača.

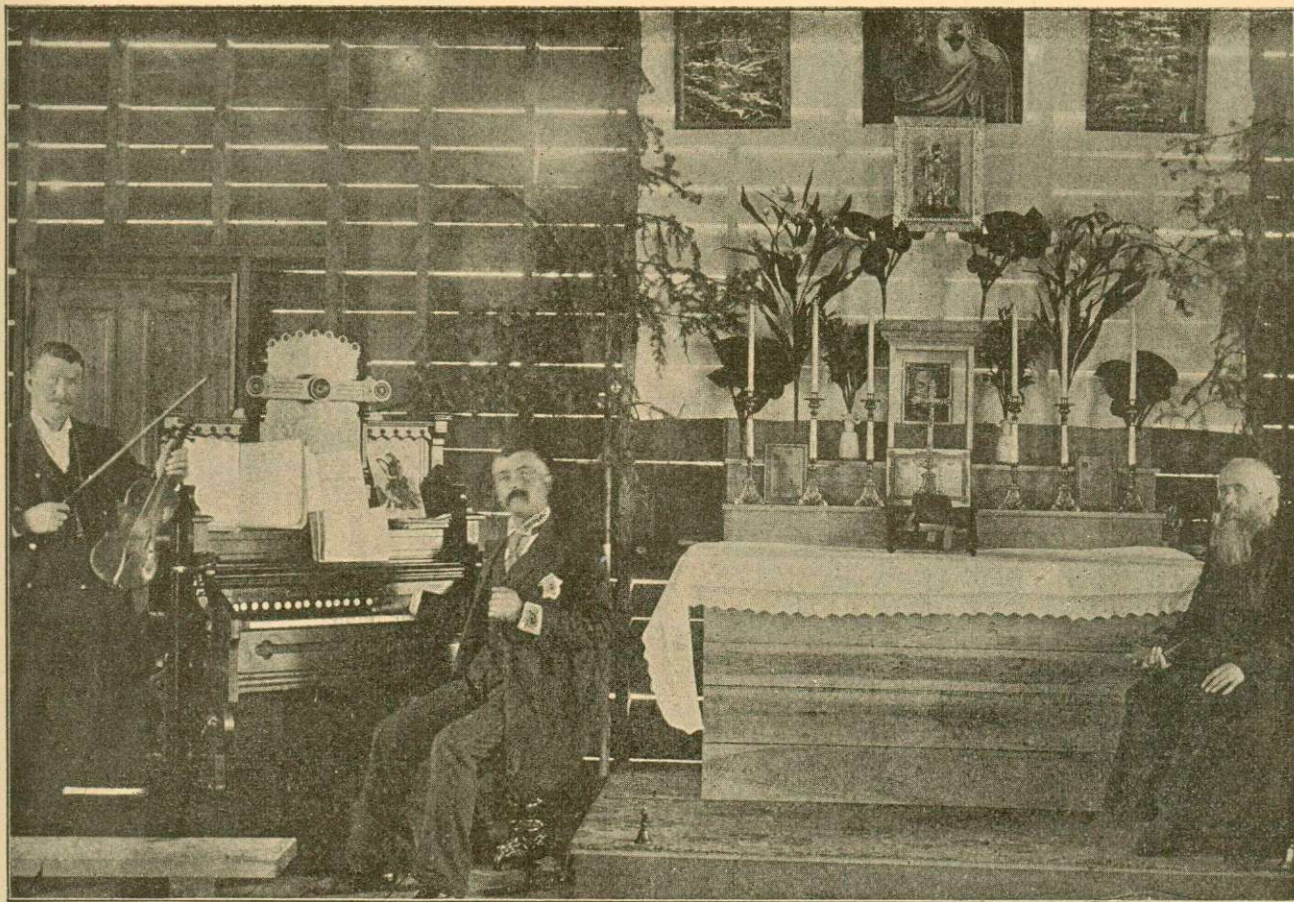
„Ti, jaz se bojim matere. Oh, ko bi jih ti poznal! Ti ne veš, kako so hudi! Koliko sem jih že preslišala, kolikokrat so mi že pripovedovali: „Nikar se ne pečaj z moškimi! Ne ozri se za nobenim, naj ti obeta same cekine! Ognji se vsakega, ki se ti prismeje nasproti! Nobeden ni vreden prijazne besede. Ne verjemi nobenemu, naj ti obeta karkoli! Vsak ima dosti na jeziku, malo v srcu. O ljubezni se menijo, pa za drugimi

Tako govoreč sta jo urno pobirala po logih in travnikih.

Že se je videla dolinica v Samoti, kjer je kmalu za ovinkom malin. Spela sta po poti ob hribu, na levo so bili logi, na desno pa gozdi.

„Kako ošabno si me bila sprejela oni večer, ko sem prišel prvič k tebi! Najrajša bi me bila ven vrgla.“

„Hihihi, kaj sem pa hotela, ker te nisem poznala tako kakor sedaj? Prišel si bil pa tudi tako naglo, da sem se bila prestrašila.“

V slovenski cerkvi sv. Janeza Krstnika v Biwabiku (Minn.) v Ameriki.

mislijo. Oh, in kaj še vse drugega: to jih bom še preslišala danes!“

„Ali se morda kesaš?“

„Kesam se ne, pa bojim se. Ej, pa da me imaš le ti rad, kaj maram! Bo že minulo. Kadar se naveličajo, bodo pa nehali.“

„Veš, Marijanica, jaz pojdem s teboj k vam; pa če te bodo zmerjali, jim povem, da se imava rada, da boš moja — žena.“

Ona se veselo nasmeje.

„Oh, to je pa še daleč! Lej, komaj se ti brčice kažejo.“

„Dom in svet“ 1900, št. 15.

„Sedaj bi se pa ne več, kaj? Sedaj me poznaš!“

„Poznam! Pa takrat sem te tudi poznala. Ti ne veš . . .“

„Kaj je bilo?“

„Oh, da ti tudi to povem. Meni si bil že takrat všeč, ko smo tele lovili.“

„Ti pa meni. O, ko bi ti vedela! Jaz še spal nisem kakor po navadi.“

Tako sta si dopovedovala.

Med tem se je pa zbirala nevihta. Mlinarica v Samoti je bila v skrbeh zaradi hčere.

„Kje je neki tako dolgo? Kam je šla? Zakaj se mudi?“

Tako se je vpraševala, in njena skrb je rastla bolj in bolj, vzbujala se je jeza, strah, sumnja in, oj! spomnila se je, kaj je sama doživela nekdanj na ta dan. Oh, to niso bili veseli spomini, ki bi jo bili tolažili! Hodila je gledat na breg, kjer se je ozirala na pot, po kateri ima priti hčerka, ako je šla na Sloko goro. Dolgo ni videla nič. Še le kasno popoldne je zagledala v daljavi hčerko, ki jo je spoznala po obleki, pa ustrašila se je, zakaj videla je, da prihaja ž njo moški.

Speklo jo je pri srcu, da se je kar zganila.

„Počakam ju.“

Tako sklene skrbeča mati in stopi za gosto grmovje na bregu. Poišče si prostor, raz kateri je lahko sedé gledala po poti, po kateri sta prihajala. Oh, kako je kuhalo v njej!

„Le, kdo je! To ga bom izpovedala! — Taka je ta božja pot! Čakaj, punica! Oh, da sem jo pustila samo tako daleč! Oh, moja pamet! Kje je bila neki? No, kakor bi ne vedela!“

Tako si je bridko očitala, napenjala oči, ju opazovala, nemirno vstajala, da bi bolj videla, kako se vodita za roke, kako si zreta v oči in se smejeta. Speklo jo je, da je kar kvišku planila, ko je videla, kako naglo ji je del „on“ roko okoli vratú in jo poljubil. In dekle se ni kar nič branilo, ampak z obema rokama obesila se mu okrog vratú.

„Oh, to bi ti jo priložila čez pleča! Nu, čakaj!“

Oh, ko bi mogla kar zviškoma pasti med nja, gotovo bi se bila vzdignila; tako je pa morala z nemirnim in razjarjenim srcem čakati za grmom, ako je hotela, da se ne pokazi načrt, ki si ga je bila v naglici osnovala.

Smijoč in vodeč se za roko sta se bližala, ne sluteč, kaj pride.

Mati za grmom, ki je sedaj poleg očij napenjala tudi ušesa, je razločila prav natančno njun pogovor.

„Ej, Ivanek moj, do tje je še daleč. Ti nimaš niti dvajset let, pri vojakihi nisi še bil . . . ej, ženil se ne boš še tako brž . . . Rada te imam pa vendar in te bom čakala, dokler boš hotel, ker si mi tako všeč, ker te tako . . .“ govorila je deklica.

„Veš, to kmalu pride! Stric se stara, opešal je že, in dejal mi je, da mi izroči kmalu gospodarstvo, in ako bo treba, dokupijo mi leta. Veš, to bo kaj kmalu . . . Saj pa tudi komaj že čakam, da bi prišla že jedenkrat skupaj, da bi mi ne bilo treba tako daleč hoditi. Veš, včasih se le bojim, da bi me naši ne zasledili, zakaj sitna sta oba, stric in teta, da ju včasih komaj prenašam“

„Potlej boš seveda bogat . . . pa . . . mene ne boš več maral, ker sem revna, zakaj ponujale se ti bodo bogate in lepe . . .“

Zadnje besede so zvenele otožno.

„Tako, Marijanica, tako slabo me sodiš ti . . .?“ ustavita se ravno pod grmom, za katerim je bila mati na preži.

Uprl si je roke v bok in se ji ozrl v obraz:

„Nisem verjel, da me tako malo poznaš, da me tako nizko sodiš. Ti boš moja. Ti moraš biti moja. Kako naj te ljubim; oh, morda pa tvoja ljubezen ni trdna, ki dvomiš o meni. Marijanica, Marijanica!“

„Ivan, odpusti! Oh, jaz ti verjamem, da me ljubiš, da me ne popustiš! Ti si moj! Ti ostaneš moj! Odpusti!“

Oklene se mu okrog vratú . . . Takrat se pa vzravna za grmovjem mati mlinarica. Joj, kako je vrelo po njej, in tresla so se ji kolena! Kakor ujeda se spusti izza grma nizdol. A njena togota je bila hitrejša nego noge.

„Smo vkup?“ zavrišči, predno je pripela do njiju. „Čakajta!“

Ko bi bilo treščilo, bi se ona dva ne bila tako prestrašila.

„Moja mati!“ dihne Marijanica in se bliskoma izvije Ivanu in zbeži po potu.

Ivan se osupel odmakne nekaj korakov.

Stara se z razprostrtimi, iztegnjenimi rokami spusti za hčerko. Ko bi jo mogla pri-

jeti! A mlade noge, čeprav so dolgo romale, bile so vendar hitrejše.

„Uh! Ti vlačuga, ti nesramnica ti, to so tvoja božja pota? Oh, sramote, sramote! O, jaz nesrečna tvoja mati! . . . Lisica, počakaj . . .“

Pa Marijanica je bežala kakor plaha srna, zakaj vsa zmešana je bila, le samo to je čutila, da mora bežati, da uide materini jezi. Na Ivana ni več mislila tisti hip.

Ko je žena videla, da je ne dohiti, obrne se k Ivanu, ki je stal ves osupel okorno na poti; celó umakniti se je bil pozabil. To je bil pa brž sklenil, da pojde deklici pomagat, ako pride v materine roke. Zato je bil vesel, ko je opazil, da je deklica hitrejša od matere.

„Ti zapeljivec grdi, ti“, loti se mlinarica sedaj Ivana. „Na božja pota hodi dekleta lovit; sram te bodi!“

Sedaj ga spozna.

„A-a? Si ti? Ali te je tega stari učil? Oči ti izpraskam, grdoba!“

Ivan se nekoliko umakne.

„Kaj sta imela? Uh, pa saj sem videla! Sramote, sramote! Moja hči — ob belem dnevu z moškimi pohaja . . .“

„Nič napačnega ni bilo.“

„Kaj? . . . To ni bilo napačno? Pojdi drugim praviti, jaz vem, kaj je to. Sramote! Ti si tat, tat! Ti kradeš dobro ime meni in hčeri! Ti jo zapeljuješ!“

„Jaz jo ljubim!“

„Ljubim . . . ljubim . . . o, saj vem, kaj je to! Ljubim, hahaha — ljubim! Ti ljubiš sebe, ti ljubiš svojo strast, ti iščeš kratkega časa! Uj, mene, nesrečne matere! Pa ravno moje hčere si se lotil!“

„Mati, dajte si dopovedati! Vi me sodite krivo! Vi me ne poznate! Verjemite mi, da jo imam rad, ker jo hočem vzeti za ženo.“

„Lažnik! Ti si lažnik! Tako govori vsak zapeljivec!“

„Naj me Bog kaznuje, ako ni res, kar vam pravim!“

„O, groza! Fant, fant! Ne kliči nase božje jeze, katera ti ne odide! O, kako sem nesrečna! Tvoj stari na Višavi, ki je tvoj stric ali kali, ki pa bi bil rad tvoj oče, naj ti

pove, kako kaznuje Bog vsako verolomnost. Njega vprašaj!“

Oči so se ji začele škodoželjno svetiti.

„To ti povem! Le jedenkrat se še bližaj moji hčeri, pa storim nekaj, da me boš pomnil! O, jaz povem vse Maruši, ona te že obrzda, da ne boš mogel nikdar v Samoto, niti kam drugam po takih potih kot danes. Fant! Ne pozabi, da najdražji zaklad vsake matere je poštenje njenih otrok, in svoj zaklad bom znala braniti tudi jaz. Fant, ogiblji se Marijanice!“

Zapreti mu s prstom in odide za hčerjo.

„Marijanica bo moja! Jaz jo ljubim!“

A mlinarica se ni zmenila za njegove besede. Vedela je, da govori tako neizkušena, kipeča mladina, katero nagibuje vse drugo bolj kakor pamet.

Ivan je stal nekaj časa sam, zbiral je misli in nato krenil po logih domov.

V daljavi je pa obsevalo večerno solnce ponosno Debeloglavovino na Višavi.

Ko je uzrl domovje, zbudlo ga je nekaj, da si je mislil:

„Doma pa tudi ne bo prav.“

A srce je kmalu premagalo druga čustva in ga oblivalo s sladkimi nadami. Bodočnost mu je kazala zlate gradove.

Ko je spel v mraku v breg po kolovniku, je pel:

Ah, te njene oči . . .
kako so hudé!
Kadar pogleda me,
užge mi srcé . . .

Pred hlevom se šele vzdrami iz sladkih sanj, ko ga nagovori gluhi hlapec Jurij, ki se je hladil in kadil tobak.

„Danes si pa dosti odpustkov prinesel, ker si toliko časa molil“, reče pošteni starina. „Kje je pa tovarišija? Tako sam?“

„Jurij, ti si neumen.“

Stari se mu zareži:

„Ej, veš, jaz sem bil tudi nekdam mlad in vem, kako se moli pod Sloko goro.“

„Na Sloki gori je cerkev, gotovo si že pozabil od starosti.“

„Hahaha . . . seveda, na Sloki gori. Mladi svet pa božjo pot navadno pod

goro odpravi in tudi kaj zapravi
hahaha!“

„Ti si neumen!“

Počasi krene v hišo. Nič kaj pogumno in veselo ni stopal, ne tako kakor po navadi. Molčé sta ga sprejela.

„Fant! Sloka gora ni tako daleč, prišel bi bil lahko prej domov. Ti veš, da tega ne trpim. Jaz hočem, da si doma.“

Tako je dejal oče.

„Kdor ne pride o pravem času k skledi, ni moj prijatelj. Jaz ne bom jedi prestav-

ljala. Ako ne veš, kdaj z božje poti — rado vedna sem, katero si obiskal —, pa v Velike Laze hodi k maši, ko veš, koliko je domov“, pristavila je mati.

Ivan je bil ves rdeč. Molčé je sprejel svarilo in večerjal.

Žal mu je bilo, ker sta bila stara dva, ki sta ga ljubila kakor sina, nevoljna in jezna, a kesal, kesal se le ni.

„Jaz jo ljubim.“

S to mislijo v srcu je zaspal.

(Dalje.)

Kam sedaj?

(Spisal Ivo Trošt.)

(Konec)

V.

„Moj dragi Cene! Nikar se ne čudite! To bi se nikdar ne bilo primerilo, da nisem jaz vprašal v prodajalnici, kjer plačujete blago koncem tedna; tam so mi rekli, da vaša soproga niti ne pusti vsega zapisati v knjižico, marveč pride in plača še sama posebej.“

Ta pouk v žganjarnici je Franju tako temeljito pojasnil varčnost njegove soproge in njeno skrb za množecho se družinico, da mu je kar sape nedostajalo.

V naglici je nekaj obljubil, da sam poplača, samo da so ga prej pustili, pa je hitel v prodajalnico prepričat se, ali je mož v žganjarnici govoril resnico.

Noge so se mu šibile, in svet okolu njega mu je postajal tuj, nadležen, zijalast. Sram ga je bilo, ko ga je srečal znanec, sram, ko ga je pogledal neznanec: saj je vedel, da vsi zró njegovo nesrečo . . . „O, Marijetka, Marijetka! — je zdihoval! — Zakaj te nisem slušal in te vrgel v vodo prvič, ko si mi zinila o tem: — v vodo tebe in sebe! Vsega bi bilo konec. In ti otroci, otroci, kako jih imam rad!“ Revež ni vedel, da njegove misli niso več v pravem redu.

Inšpektor, soproga, zvišana plača, poslednji meseci s primanjkljajem in navidezno srečo, vse se je sukalo kakor nerazrešljiva štrema pred očmi; iz štrene so pa švigale strupene kače in se dotikale s strupenimi jeziki njegovega srca, obraza, očij, njegovega moškega ponosa, osebne časti in nekdanje poštenosti . . . Skrčil je pesti, in zobje so mu škripali, da so se ljudje boječe ozirali za njim kakor blaznikom.

Dospel je v prodajalnico.

„Nič več me ne bodete — ne bodete ne — mene čakali! Vse, karkoli bom — vse bom mogel — vse poprodam, da poravnam tiste pro—proklete tiste primanjkljaje.“

Gledali so ga, čudili se in ugibali, koliko dvojač je danes mož zapil.

„Le to, le to prosim — prosim, mi povejte, koliko — koliko je moja soproga še poleg plačala — zraven tedenske knjižice mislim — ne sedaj, marveč prejšnje mesece — iz lastnega žepa — kaj vem s čigavim denarjem — je plačala.“

„Ne smemo, Cene!“ mu je prijazno odvrnil prvi pomočnik.

„Kdo je rekel, da ne smete?“

„Ona.“

„Tako? Ona! In jaz sem njen soprog.“

„Verjamemo, radi verjamemo; a mož-beseda moramo biti, sicer — saj ste pametni, kaj bi bilo s trgovino?“

„Jaz moram vedeti. Povejte!“

„Ne smem, ne morem: služba je služba.“

„Zahtevam, da mi poveste — zahtevam!“

„Žal mi je, Cene; saj veste, da smo bili prijatelji.“

Franjo se je penil od jeze: „Povejte, če ne — —.“ Udaril je po prodajalni plošči, da se je stresla svetilka pod stropom.

„Prosim, Cene, bodite pametni; tam-le blizu je policija. Vsakdo ima rad mir pri svojem delu, zlasti mi v prodajalnici.“

Le siloma se je miril in začel hladneje: „Povejte mi vsaj, kje je dobivala denar, — lepo vas prosim.“

„To morate vi bolje vedeti, Cene“, de porogljivo pomočnik.

„Torej nič! Lepi ljudje ste, zares lepi. Slesparji, goljufi, požeruhi, nečistost podpirate, vlačugarstvo — teptate svetost zakona . . .“

„Mož je obnorel!“ so sklenili pomočniki in izkušali se ga čim lepše iznebiti. Poslovodja je šel klicat gospodarja.

„Zlodej poberi vse skupaj!“ sikne Cene, krepko pljune črez prag in jo ubere po ulici naprej, naprej . . . ne vedé, kod ga nosijo šibeče se noge.

Cel dan je blodil zunaj mesta, postajal, pa zopet hitel, da se je blato vzdigovalo pred njim in za njim, tisto sklizko, rjavo blato, oprijemajoče se v debelih okopkih njegovih hlač na bedrih.

„Oba ubijem, oba ubijem!“ je vzklikal na samem in glasno mislil, kako sladko bi bilo to maščevanje.

Ljudje so se mu čudili in si pošepetavali marsikaj zlobnega. Nasproti idoči so se mu umikali v dolgih ovinkih kakor steklemu psu. „O, Marijetka, Marijetka! Da mi nisi vsega povedala prej! Oba bi končal, oba in tebe, da ne bi več govorila tega. Zato vržem tudi tebe v vodo in samega sebe, boš videla, Marijetka! Ti si kriva, ti, ti, rusolasa nevesta . . .“

Lačni želodec in ožuljene noge, opraskane roke in zmršeni lasje, mislij utrujena glava ga je instinktivno vodila nazaj v mesto, kjer mu je iz kuhinj prihajajoči duh po različnih dobrih jedeh prijetno ščegetal po nosu. No, Cene se je branil teh vabljevih duhov, kakor se je branil pametnih pomislekov: otresal z glavo, mahal z rokama in motno zrl predse nebroj električnih lučij in slednjič tudi razsvetljena okna predilnice za vodo.

Mehanično je zavil v tvornico in bil v malo trenutkih namestu v svoji delavnici — pred nadzornikovo pisarno.

„Noter!“ se zadere znano grlo Cenetovega botrčka dokaj nemarno.

„Cene, vi? Sedaj-le sem jo odpravil. Kaj pa vas je prineslo?“

„Nič dobrega!“

„I, pa niste — kakor pravijo — kaj? nekoliko zmešani, kaj?“

„Zmešan, seveda, zmešan, pa ste me zmešali vi.“

„Jaz?“

„Nihče drugi; mene in mojo ženo.“

„Vašo ženo sem prav sedaj-le zapodil.“

„Ker ni prišla danes delat, ne? O, gospod, vi ste najina nesreča in najinih otrok nesreča. Vi . . .“

„Vajina sreča, morate reči; kdaj bi vas bil že lahko zapodil, vi tat tatinski!“

„Jaz tat? Vi, vi — prešeštnik, zapeljivec, vi — —?“

„Ha, ha! Mislite, da vas moram poslušati? Čakaj, Cene, kmalu bo tukaj straža. Le to vam še povem: odslej nič več v tovarno ne vi in ne vaša žena, tista Pavla, katero sem moral siloma riniti od sebe, ker je mislila, da se je ne bom naveličal. Kdo mara za tako pijanko! Hotela je, da bi zletel za njo, kakor je bila navajena mlajša, da so zletali za njo najraznovrstnejši metulji. Pššš! Neumnica! Zadosti me je imela v krempljih. Sedaj veste dovolj, Cene! — Še ne? — No, pa pokličem stražo!“

„Ni treba, gospod Ninelli.“

Kakor besen je zdrčal po stopnicah, drvil se po ulicah — naravnost v stanovanje:

Štirje lačni otroci so večali v različnih kotih: Ata, mama! Mama, ata! Kruha, lačen, mama, lačen! Ata, kruha! Oh, oh, o-o-o! U-u-u! Aa-a-a! Pavle ni bilo nikjer.

„Kje si, da te ugonobim, ti vlačuga, ti nesramnica! Kje si, kje?“ Le otročji krik je odmeval namestu odgovora, a krik lačnih otrok danes ni ugajal Franju: „Tiho, sodrga! Tje pojdite za njo, za materjo pojdite, saj očeta ne bodete poznali nikdar, ne bode ga smeli poznati.“

In vendar se mu je krčilo srce, ko je najstarejši dvignil proti njemu sklenjeni ročici in se mu bližal po kolenih: „Ata, pustite nas, ata, saj bomo pridni. Ata, ne ubijte nas, saj smo vaši, ata . . . Oh, oh! O-o-o!“ Jecljaje je začel zopet v prejšnjem redu in videč, da ga oče sluša, je prosil celo za mamo; toda brezozirna zaušnica mu je posvetila tako odločno, da je z glavo butil ob steno, poleg katere se je napol nezavesten zgrudil in na tleh točil solze.

Preklinjaje je poiskal Franjo otrokom nekaj ostankov jedi, potem je sam zmučen legel na postelj kar oblečen in obut. Kaj pa sedaj? Ali naj išče soproge, ki ga je tako bridko varala? Ali naj išče brez nje druge službe — in kakšne — s toliko drobljanci in omadeževano preteklostjo?

Cenetova postelj je bila nocoj živa mučilnica, in njegove misli same peklenške pošasti. „Strl bi ves svet in samega sebe!“ je sikal prevarjeni mož. Večkrat po noči je hotel vstati, da bi osebno premeril, če se človek ubije skozi okno njegove spalnice na dvorišče. No, pošasti so ga mikastile na postelji. Zato se je začel ponujati pošastim in pozival samega rogatega vraga, naj ga pobere in pohrusta: pa nič!

Hotel je vsled duševnega napora omagati z neprestano mislijo na gotovo smrt v samomoru: a zaman!

Slednjič je čutil, da mu nekaj kipi v možganih.

„No, hvala vam vragovi za nocojšnjo postrežbo. Sedaj-le pride mrtvoud! — — Se vidimo — drugod!“

Tudi nič!

V silnih mukah je proti jutru zaspal trudljivo, mučno spanje, da mu je spečemu utripalo telo kakor obsojencu, ko mu je že rabelj pretrgal nit življenja.

Prebudivši se, je videl sobo razsvetljeno kakor nekdanje čase, ko ga je čakal na mizi zajutrek, ko so otroci čvrčali okolu njega, in ko je Pavla odhajala v tvornico. Danes so otroci še spali, toda poleg njegove postelje je stala — praznično oblečena — Pavla, vabeča ga resno in silno:

„Pojdi no, Franjo, pojdi no! Vse vem, Franjo, vse vem. Jaz sem grešila, res sem grešila, verjemi, a drugače nisem mogla. Toli družine ne bi preživila z najinimi dohodki. Kolikokrat sem si želela prejšnjih dnij poštenosti in prostosti, a nisem mogla, nisem smela. Pa on se je tudi nalagal, zapeljivec grdi, nenasitni! Sedaj veš, Franjo. Pojdi! Jaz grem.“

„Greš tje, kjer si bila doslej, Pavla.“

„Sem se te bala sinoči; sedaj pa vidim, da je jednako: če me nečeš ti končati, se moram pa sama. Meni je minulo vse. Mislim pa, da ti nimaš tudi nikogar več na svetu. Naju je ostavilo vse, Bog nama odpusti grehe, ljudje nama jih ne bodo, dokler s starim papirjem prodajalniških knjižic ne zgoré tudi naši dolgovi. Pojdi, Franjo! Potem bodo ljudje po ulicah. Hodijo k zornicam. — Tema je. Par požirkov vode, pa bo vsega konec. Jaz sem prosila Marijetko par novčičev za žganje, da bom bolj pogumna v zadnjih trenutkih, ko skočim z mosta.“

„Aha! Ti pa že, ti! Ali pojde tudi on — Ninelli?“

In zopet mu je skrivnostno šepetala in ga vabila, da se je slednjič Franju zdelo res prijetno, prepričevalno. Verjel ji je kakor že mnogokrat: „Tako bo še najbolje.“

Radovoljno ji je prikimal.

Ona mu je odhajaje še na pragu mignila, naj se podviza za njo.

Ni se poslovila, ni se ozrla na lastno deco. Po prstih je stopala, da bi se kateri ne prebudil. Mati!

Omahovaje si je Franjo nekoliko naravnal obleko, omahovaje je stopal za njo ter se

po nerodnosti zadel ob Neljčkovo zglavje, da se je dečko predramil in zaklical ječe: „Ata, a-ta-ta!“

Tudi druge glavice so se začele sumljivo dvigati na ležiščih.

„Bežimo!“ je vzkliknil oče in si poslednjič zaželel, da bi hotel tudi tem-le in takim-le živeti, ko bi le imel ob čem.

Obrisal je nekaj z desnim rokavom preko očíj, potem zopet z očmi po desnem rokavu. Mislil je, da mora glasno povedati: „V nekoliko trenutkih bodete sirote! Oh!“ In nič več ni utegnil gledati nedolžnih obrazkov. Gnalo ga je strani. Sinočnje pošasti so ga zopet dobile v oblast. Kakor Kajn je begal s kraja v kraj, z ulice v ulico in zabil kreniti mimo pravega ogla na most. Ljudij, v suknje in ogrinjala se zavijajočih, je srečaval vedno več. Prihuljeno se držeč so hiteli v bližnjo cerkev k zorni maši. Tudi nekaj tvorniških znank in znancev je bilo med njimi. Tem se mora ogniti. Ali kje je most?

Obrnil se je v drugo ulico, v tretjo in četrto in srečal iz tvornice gredočo Marijetko. „Zdaj pa le z mano!“ zavpije in pljune v obe roki, da bi jo čim preje zgrabil in držal tem gotoveje. „Zakaj mi nisi povedala, kaka nesreča mi bo moja žena?“

„Še sedaj mi niste verjeli.“

„Pa prej bi bil. Ti si kriva moje nesrečne smrti. Hajdi z menoj!“ Zopet je raztegnil obe roki, da bi jo zgrabil, toda rusolaska je zavrnila in zbežala pred njim. On ni dolgo begal za njo, ko mu je izginila v bližnjo ulico, tam v znano žganjarnico, od-todi pa v cerkev. Franjo je še vedno mislil, da beži pred njim, da jo mora ujeti in vreči v vodo.

Zornica je že minula, ko je došel na most za tvornico ter misleč, da je tam došel Marijetko, zgrabil jo za roki in nogi in dvignil na ograjo. Ona mu ni očitala, kodi je hodil in kaj je počel: le pomignila mu je za seboj in se spustila pod most. Tedaj so se v cerkvi oglasili pevci:

Zlasti pa poslednji čas
bodi, Jezus, ti pri nas!

V srcu Cenetovega Franja so se vzbudili spomini nekdanjih dnij. Tako hkrati so se mu vzbudili, da je zabil celo na preganjajoče ga pošasti. Imel je tudi kaj premišljati.

Ljudje gredoči mimo njega od zornice so si pripovedovali kar na vse grlo: „Glejte ga! Delavci tožijo, kako pičle plače imajo; ta je pa že na vse zgodaj pijan. Treznost, treznost, pa bo vsem zboljšano!“

* * *

Bil je že velik dan, ko se je vzdramil Franjo. Krenil je z mosta nazaj proti domu mirno in po najbližjem potu. Zgovorne sosede so mu povedale, da so nedavno potegnili iz vode njegovo Pavlo — živo. Takoj potem je povila mrtvo dete. Spravili so jo v bolnico.

„Živ dokaz moje sramote!“ je zdihnil ubogi mož in se bridko zjokal. Tudi sosede so ga milovale.

Šel je mirit gladne otroke in polnit užaljeno, potrto srce z novimi bridkostmi: zakaj mrvica kruha ni imel pod streho, niti vinarja v žepu. Kam sedaj? Kam sedaj?

Cenetovega Franja je zopet nekaj vleklo k vodi, zopet na most navzlic vsem zjutranjim dobrim sklepom.

Pomagali so mu dobri ljudje, dasi je vedel, da ta pomoč ne bo vztrajna. Prišla je celo Marijetka. Ugledavši jo, se je Franjo prijel za glavo:

„Torej te nisem vrgel v vodo! Moj Bog, pa v rokah sem te imel, pa v rokah!“

Nekaj grižljajev je pustila otrokom in odšla nagloma.

Dva dni pozneje je dobil Cene od doma debelo pismo; v njem je bilo petsto goldinarjev — očetova dota.

„Prepozno, prepozno!“ je vzklikal in si ruval lase. „O Bog, o Bog, kako me tepeš! Resnično: še veliko manj kot prej vem: Kam sedaj?“

„Denar je pa le denar“, so uganile sosede, „ž njim si lahko pomagate.“

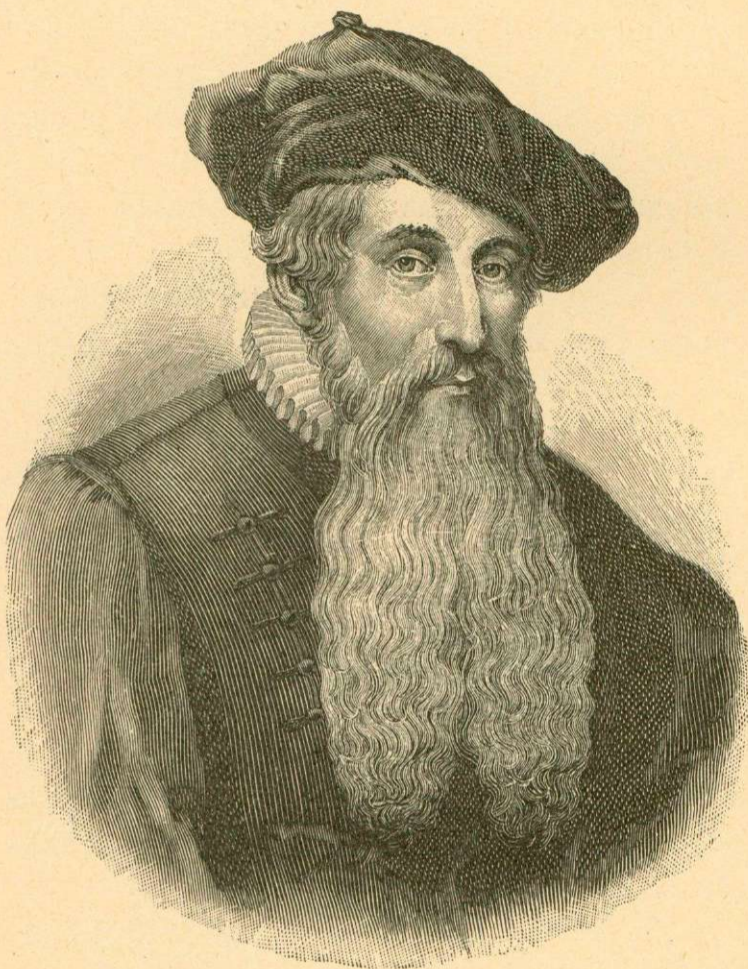
Cene jih je samo pogledal pomilovalno ter molčé prešteval stotake in otroke.

Socijalni pomenki.

(Piše dr. Ivan Ev. Krek.)

(Dalje.)

Socijalizem na Ruskem. Kamorkoli so zmagonosno stopila kopita Napoleonovih konjikov, tam so se tudi odprla vrata idejam francoske revolucije. Z Napoleona I. zmagami se je pričela na evropski celini

Janez Gutenberg.

borba za politiško svobodo in ž njo vred se je tudi vzbujal socijalizem. Veliki Korz je sicer padel, a sledi njegovih zmag so ostale; njegove krvave poti po Evropi imajo v silnem liberalnem gibanju, v njegovih revolucijah in v popolnih izpremembah državnih vladalnih oblik trajne spominke. Vse krščanske evropske države jih poznajo; samo Rusija ne, ker je ravno ruska zemlja in njeno ljudstvo v lepi zvezi siloma zavrnila predrznega Francoza in s tem tudi zaprla svoje meje njegovim idejam.

Ruska zmaga nad Napoleonom je utrdila, ali pravzaprav vzbudila zaupanje v carjevo samodržstvo, in čim bolj se je v drugi Evropi bila borba za politiško svobodo, tem krepkeje se je v Rusiji dvigal absolutizem. Nikolaj I. je bil celo življenje najsijajnejši izraz mržnje proti gnilemu zapadu in nepremagljive ruske samozavesti. Njegov sin Aleksander II. in vnuk Aleksander III. sta v tem oziru hodila po njegovih stopinjah.

Ravno tako mišljenje je navdajalo tudi vodilne ruske izobražence; zato pa vidimo, da ob vstopu v 20. vek Rusija še vedno vzdržuje svojo vladavino. Socijalni demokratje dobro vedó, da že bivanje take države v Evropi močno zadržuje njihov razvoj tem bolj, ker ima po prostranosti in legi, pa tudi po notranjem razvitku ogromen vpliv na vse druge. Zato tudi neprestano, s posebno silo zabavljajo Rusiji in se trudijo, da bi si v njeni sredi dobili zaveznikov.

Splošno javno mnenje je še danes na Ruskem odločno nasprotno socijalizmu. Še liberalno gibanje s svojim glasilom „Ruskija vjedomosti“ ne more toliko napredovati, da bi si priborilo znaten vpliv v javnosti; tem slabše se godi socijalizmu. S tem pa ne trdimo, da nima ruska država nobenih socijalistov, ali da bo mogoče za trajno brezčvrstih družabnih preosnov zatirati njihov razvoj in njihovo moč. Divja oblika nihilizma, v kateri se je najpreje pojavil ruski socijalizem, je zahtevala obilo žrtev. Že o Nikolaju I. se trdi, da je umrl za strupom. Aleksandra II. žalostna smrt je znana; nihilisti so mu vrgli bombo pod voz, in še tisti dan je umrl v groznih mukah. O Aleksandru III. se tudi govori, da si je nakopal bolezen na ledvicah, zaradi katere je umrl, pri železniški nesreči na Borkah in da je bila ta nesreča delo ruskih revolucionarjev.¹

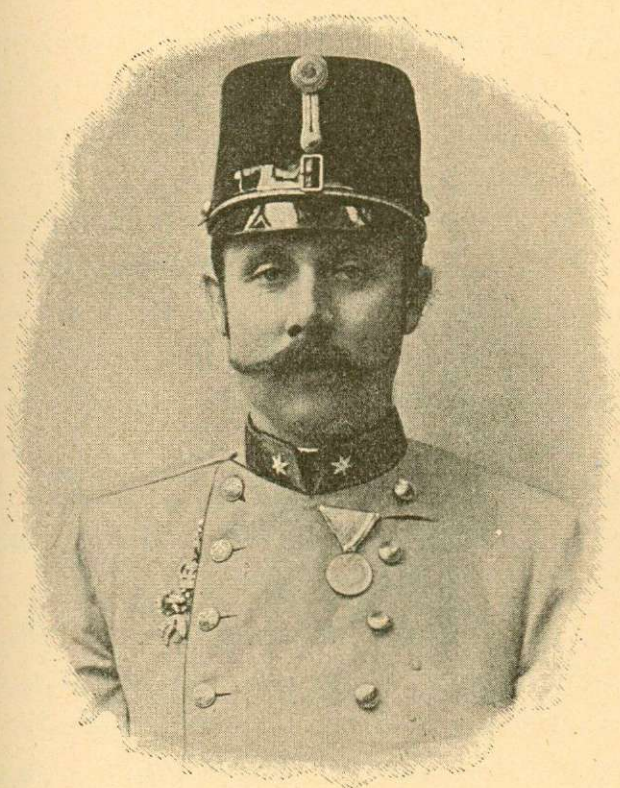
¹ Pr. Boljezn' i smert' Aleksandra III. Pravdivja zamjetki. London 1900 str. 7. V ti knjižici, iz-

Koliko žrtev je padlo pod rabljevo roko; koliko nadarjenih mož in žen še hira v mrzli Sibiriji vsled socijalskih teženj! Razmerno neznatno je socijalsko gibanje na Ruskem; po številu članov in po raznolikosti v organizaciji in delovanju je daleč presegajo socijalci v drugih evropskih državah; a po svoji krvavi zgodovini je prvo.

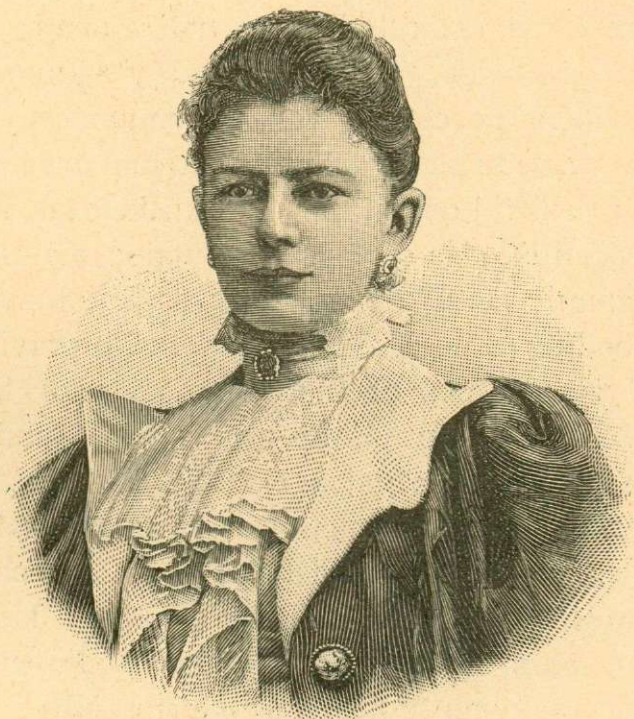
Idejam ne more zapreti poti nobena policijska sila. V prvi polovici našega veka se je mnogo ruskih mladeničev šolalo na tujem, zlasti v Nemčiji. Hegelovo modroslovje je postalo evangelij velikemu delu ruskih iz-

novih idej in organizovali zanje posebne stranke. Našli so se.

Prvega imenujemo Aleksandra H e r c e n a. Ta mož se je rodil l. 1812. v Moskvi; tam je tudi študiral. Na vseučilišču je zbral krog sebe več dijakov, ki so s posebno vnemo proučavali francoske socijalske pisatelje. Njemu je zlasti prijatelj St. Simon. Vlada je zasledila njihovo zvezo, in Hercen je bil kot najnevarnejši med njimi preganjan najprej v Perm in potem v Vjatko l. 1835., od koder se je smel šele za več let vrniti v Moskvo. Tu je nadaljeval svoje študije fran-

Nadvojvoda Franc Ferdinand,
poročena dne 1. mal. srpana l. 1900. v Zakopih.

kneginja S. Hohenberg (grofica Chotek)
poročena dne 1. mal. srpana l. 1900. v Zakopih.

obražencev. Če se ga niso učili na licu mesta, so jim ga pa podajali tuji učitelji, ki so jih trumoma klicale boljše rodbine v državo. Tudi francoski predrevolucijski pisatelji: Rousseau, Diderot itd. so podajali v izobilju nezdrave dušne hrane. Tako se je polagoma pripravljala pot novemu gibanju. Trebalo je le še mož, ki so smelo stopili pred rusko družbo s samostalnimi sestavi

dani od ruskih izgnancev v Londonu, se s socijalsko - revolucijskega stališča presoja življenje in delovanje imenovanega carja in seveda tudi najkrepkejše obsoja.

coskih socialistov. L. 1847. je izdal prvo večje delo roman „Kdo je kriv?“, ki se je bliskoma razširil po celi Rusiji in neizmerno vplival vsled krasnega, bujnega sloga in svojih radikalnih idej. Sam je pa spoznal, da ni več varno zanj doma; priskrbel si je potni list in za vedno zapustil domovino. Izprva je živel v Parizu, potem v Londonu. Tu je jel izdajati v svojem materinem jeziku časnik „Kolokol“ (Zvon), ki je brezozirno šibal napake ruskih veljakov in širil socijalske ideje. Brali so ga vsi, ki so se zanimali za javna vprašanja, od carja do pi-

sarja in bali so se ga. List je imel tajne dopisnike v vseh vrstah ruske družbe; zato je razkrival državne skrivnosti, katerih ruska javnost niti ni slutila; česar vsa policijska zvitost ni mogla razkriti, se je čitalo črno na belem v „Kolokolu“, zato pa ni čuda, da je zadostoval jeden članek v tem listu in dotle najveljavnejšemu možu se je vzela njegova veljava; mnogo zločinov, ki bi se bili sicer zamolčali, se je tako zvedelo in kaznovalo.

Širitelj socijalskih nazorov je bil „Kolokol“ za ruske razmere kakor nalašč. Dokazoval je namreč, da je socijalsko-komuniška ideja, ki se zdi Evropi nova, v Rusiji že izdavnja dejanski v navadi in da se bo morala vsa ostarela Evropa tudi v tem oziru učiti od Rusije. Tu je namreč v skupnem občinskem posestvu v veljavi komunizem, po čigar vzgledu se bo dal uresničiti tudi drugodi.

Ta ruski komunizem je ob kratkem tak-le:¹

Zemljišče je v Rusiji skupno; majhnih posamnih lastnikov ni. Kjer so bili kmetje svobodni, je imela vedno lastninsko pravico nad zemljiščem občina; kjer pa niso bili svobodni, pa grajščaki ali država, vendar pa tako, da je nekaj sveta nujno se izročalo po trdnem redu kmetom v lastno obdelovanje. — Posamne kmetiške rodbine imajo samo hišo, vrt in dvorišče v svoji lasti; gozd, paša, ribištvo in lov je po skupnem svetu vsakemu domačinu odprto. Njive so pa razdeljene, a ne za stalno. Vse zemljišče, kolikor ga služi poljedelstvu, se razdeli po rodovitnosti v oddelke in ti oddelki se parcelirajo v toliko enakih parcel, kolikor je strank, katerim se mora svet razdeliti. Deli se po državnih posestvih tako, da na vsako „moško dušo“ pride po jedna parcela, drugodi pa na vsako samostalno rodbino. Delež, kateremu je deležnik umrl, pripade občini. Delitev parcel med posamnike se godi po srečkanju različno, vsakih 6, 12, tudi 15 let. Pregled cele razdelitve je pa na redke čase. O vseh skupnih zadevah določuje ob-

¹ Kdor se kaj bolj zanimlje za to, naj čita v I. Sovrana „Črnih bukvah kmečkega stanu“ odstavek o Rusiji.

činski zbor, kjer imajo vsi dorastli možaki besedo in glas. V marsičem je ta ruska občinska last („mir“) zelo koristna. Kmetje ne obubožavajo; preskrbljeno je že samo po sebi za stare ljudi; v občini vlada nekaka popolna enakost. Ima pa tudi svoje težave. Pijanci in lenuhi delajo občinam veliko preglavice, ker zanemarjajo obdelovanje svojih parcel in s tem škodujejo celi občini. Določene so sicer hude kazni, zlasti s palico, a često jih je težko rabiti. Druga sitnost je pa ta, ker ima kmet po tem sestavu jako malo svobode. Predno kak občinski član sme zapustiti svojo občino, so dolge obravnave; potni listi se dobé le težko.

To zanimivo obliko poljedelskega komunizma je Hercen prvi jel tolmačiti ruskemu svetu na temelju novih zapadno-evropskih socijalskih idej. Ob tem je prišel do zaključka, da je Rusija v svoji kmetiški organizaciji ohranila tisto silo, ki bo rešila Evropo. Samo politiške svobode je treba Rusiji; krog nje se zberó neruski slovanski narodi, da vržejo sedanji red v Evropi. Osnuje se velika evropska federativna republika s komuniškimi načeli po ruskega agrarnega komunizma vzoru; vodila jo bodo z Rusijo združena slovanska plemena.

Ta panslavizem, združen z demokraškimi in socijalskimi idejami, je imel veliko vpliva na ruske brave. Članki, ki so pisali do mala v vsaki številki „Kolokola“ o njem, so bili pisani v blesteče krasnem jeziku, polnem vznesenosti in duhovitih vzgledov in primer. Hercen je sicer ostro šibal napake višjih stanov, a v nekakšno dostojni, plemeniti obliki. Ne more se mu reči, da bi bil on naravnost zaplodil gibanje, ki se je pokazalo pod imenom komunizma na Ruskem; pripravljal je le pot svojemu drugu, mnogo strastnejšemu M. Bakuninu.

Hercenovo ime je splošno v Rusiji slovelo le do l. 1863. Takrat se je v svojem listu potegnil o priliki poljske vstaje za Poljake, in to mu je pokopalo veljavo. Ruska samozavest je bila v ogromni večini ruske javnosti tako silna, da so se z zaničevanjem obrnili od moža, ki zagovarja ruske sovraž-

nike. Z l. 1863. je padel vpliv „Kolokola“, in list, ki je preje tako rekoč vodil rusko javno mnenje, je potem ostal le še glasilo tajnih revolucijskih organizacij. Tudi socijalsko-vseslovanske ideje so pozaspavale;

Bakunin s svojimi pristaši jih je še vzdrževal. L. 1864. se je preselil Hercen v Genf, kjer je v zvezi z Ogarevom izdajal novi „Zvon“ Umrl je v Parizu dne 21. prosenca l. 1870. (Dalje.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Jakob Ruda. Drama v treh dejanjih.¹ Spisal Ivan Cankar. Ljubljana 1900. Založil L. Schwentner. 12°. Str. 102. Cena 1 K 20 h, po pošti 1 K 30 h.

Veselo znamenje je za naše slovstvo, da se je pridno začelo obdelovati dramatično polje. Drama je vrhunec pesništva, da, po mislih nekaterih, vrhunec umetnosti sploh. Neoporečno pa je, da se v drami družijo vsa duševna moč slovstvene umetnosti in je torej velikega pomena za duševni razvoj naroda. V drami naj spozna narod sam sebe, svoje vrline in svoje slabosti. Od krepkih značajev naj se uči kreposti, po slabih osebnostih naj se očisti napak. To je vzvišeni pomen drame, kakor ga je umeval že Aristotel.

Umevno je ob tem samo ob sebi, da se morajo predstavljati značaji, zajeti iz sredine svojega lastnega naroda, ne pa morebiti od vseh vetrov sveta. Vsak narod ima svojo posebitost v značaju in mišljenju, in ta posebitost se mora tudi v slovstvu razodevati, sicer ostane slovstvo narodu tuje, neumevno, brez vzgojevalne moči. To je potrebno že iz tega vzroka, ker so narodni značaji vedno tudi pesniku najbolj znani, in jih more torej najtočneje in najverneje risati. Seveda ni s tem rečeno, da bi se ne smel prikazati v slovenski drami kak inoroden značaj, a v prvi vrsti mora drama, kakor domače slovstvo sploh, stati na narodnih tleh. „Jakob Ruda“ nas v tem pogledu ne zadovoljuje posebno.

Vsebina te drame je na kratko ta-le: Jakob Ruda, veleposestnik in tovarnar, ki je s potratnim življenjem zapravil vse svoje imetje in prišel tako daleč, da bi se mu moralo vse prodati, izkuša se rešiti s tem, da svojo hčer Anico zaroči z bogatim trgovcem Brošem. Anica, ki je vedno še imela tiho ljubav do slikarja Dolinarja, očetu zaljubo privoli, dasi težko, posebno ker je bil Dolinar ravno prišel po dolgem času zopet iz tujine domov. Ruda pa se začne takoj sramovati tega, da bi hčer za denar omožil, in misleč, da je zanj smrt največja sreča, ker ga reši nemirne vesti (s svojo razkošnostjo je

¹ Mi bi rekli „činih“, ker dejanje je Handlung, čin je Act! — Pis.

bil zakrivil smrt svoje žene, ki je ni maral), in propada njegovega doma, gre v smrt in se pred zaroko utopi, Anica pa se oklene Dolinarja.

Predmet te drame je iz vsakdanjega življenja, ki nam neredko nudi takih žaloiger, kakor jo imamo naslikano tu. Da je pesnik segel ravno po tem predmetu, temu je menda vzrok sodobni realizem. Z neko doslednostjo se namreč v našem času išče in iztika vedno le po slabih straneh človeštva, češ, to tirja realizem. Za geslo je realistu pravilo: Riši svet tako, kakršen je!

Le malo se hočemo za svoj namen dotakniti tega predmeta. Ni treba za to mnogo dokazovanja, da realizem ne more biti zrcalo gole narave ali istine, temveč realizem zaznamuje v umetniškem pomenu le verjetnost predmeta, torej to, kar more biti.

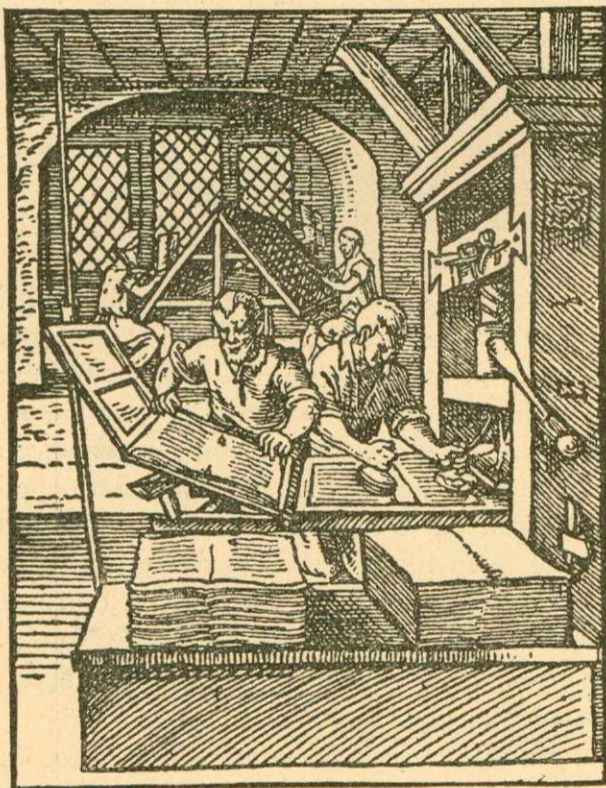
Umetnost naj nas vodi v kraljestvo lepote: a nihče ne trdi, da je vse, kar je in biva, tudi estetično lepo. Ako torej govorimo o realizmu v umetnosti, je že iz tega jasno, da nam ne more pomenjati sploh gole istine, dejali bi, čiste fotografije, povzete po katerikoli prirodni stvari, ampak vse kaj drugega.

Če preudarimo bistvo umetnosti, vidimo, da ima to bistvo dvojno stran, duševno in čutno. Duh, misel, ki se v njej izraža, je njena idealna stran, a oblika, v kateri se nam razodeva, to je njena realna stran. Misel, ideja, naj si bo še tako lepa, vzvišena, ostane nekako prazna, v umetniškem oziru brez pomena, če ji ne damo čutnega izraza ali čutne oblike. A tudi to ni zadosti, ampak misel mora dobiti tak čutni izraz, da nam je umljiv, dosegljiv, dostopen, s kratka verjeten, t. j. takšen, da moremo vanj verjeti, se mu udati, se ga veseliti, ga uživati kakor neko istinitost ali realnost. Kjer te in take realnosti ni, tam tudi estetičnega užitka ni, kar se n. pr. vidi v romantiki, katero je vladala skoro sama domišljija.

Kdor bistvo umetnosti prav umeva, ta tudi realizma ne more drugače umevati kakor le kot ono čutno predstavljanje idej, v katero moremo verjeti, ki se zлага z zakoni narave in življenja, in nič več. Takšen realizem je seveda za umetnost bistven.

Mimogredé bodi tu omenjeno, da je nedopustno delati razliko med zdravim in skrajnjim realizmom. Kaj bi naj značila ta razlika? Seveda delala se je ta razlika v tem zmislu, da znači skrajni realizem isto, kar naturalizem. Ker pa vidimo, da zaznamuje naturalizem to, kar je, ali golo naravo, a realizem to, kar more biti, verjetnost predmeta ne gledé na to, ali je ali ni ravno tako v naravi sami, je tudi razlikovanje med skrajnim in zdravim realizmom neprimerno in nelogično.

Popolnoma krivo je torej, če se na podlagi realizma stavi pravilo: „Riši to, kar je!“ ker realizem tirja le: „Riši, izrazuj tako, kakor more biti!“ Z onega krivega stališča se jemlje potem celo to, kar je slabega ali, recimo: nelepega, v zakup, dasi je slabo samo negacija lepega, torej samo ob sebi niti

Gutenbergova prva tiskarna.

predmet umetnosti sploh biti ne more, ampak k večjemu le kakor pomoček. Popolno neumevanje bistva umetnosti kaže zlasti oni, ki ima le najslabše lastnosti človeštva za svoj glavni predmet predstavljanja. To je prav isto, kakor če bi skladatelj zlagal sama najbolj kričeča razglasja, ali pa, če bi kipar predstavljal najodurnejše potvore.

Ravno tako ne moremo odobravati predmeta naše drame, ker v njej ni skoro nič čilega, zdravega, povzdigujočega. Duh po tej drami ne more biti okrepčan, srce ne more biti razveseljeno, ker ne vidimo skoro nič lepega, ampak vse črno in nekam strašno puščobno. Da je pesnik sprejel tudi kako blago nasprotje zlasti k Jakobu Rudi, bi utisk cele drame bil ves drugačen.

A preidimo k drami sami! Kakor se more že iz poprej navedene vsebine na prvi mah spoznati,

manjka dramati pravega dejanja, ker je pa za postanek drame prvi pogoj, kakor že ime „drama“ kaže, ki je isto kakor slovenski „dejanje“, samo da je grška beseda dobila posebni pomen za tisto dejanje, ki se predstavlja na odru. Pri naši drami je dejanje že s prvim činom skoraj končano, saj v poslednjih dveh činih ne zvemo prav za prav nič več novega, razven da je Dobnik moral svoji hčeri leteti domov po „pahljačo“ in se je pri tem ves razpotil. Konec Rude bi se še po prvem činu dovršil ravno tako lahko kakor v tretjem, ker kakih posebnih, novih nagibov ali momentov za njegovo končanje itak ni več najti. Položaj bi ostal isti. Ničesar ni najti, kar bi neizogibno tirjalo še drugi in tretji čin. Drama je zategadel v prvem činu precej živahna, v poslednjih dveh pa precej dolgočasna in nezanimiva. Sploh bi poslednja dva čina boljje imenovali „govorjenje“ kakor „dejanje“.

Tu se ob enem vidi dokaz tega, da ni drame brez dejanja. Pesnik je menda gotovo bolj gledal na to, da „riše“ značaje, ne pa, da bi osebam našel prilike, v dejanju pokazati svoje značaje. Toda kakor mora zidar zidati, da nastane hiša, tako morajo osebe v drami delovati, da nastane dejanje in iz tega drama.

Vzroka pa, da je pesnik imel tako malo dejanja na razpolago, je iskati pač gotovo tudi v tem, da se vsa drama vrši in dokonča na jednom in istem kraju in še v jednom in istem dnevu in večeru. Pesnik je torej hotel ohraniti jednoto časa in kraja, a se je pri tem celo po nepotrebem in na škodo drame vezal. Obseg dejanja se je vsled tega moral zelo skrčiti, in pesnik se je s tem tudi zapletel v marsikatero neverjetnost.

Kar se tiče jednote časa in kraja, je vendar že Lessing Francozom davno dokazal, da ni tako bistvena kakor jednota dejanja. Zadosti je, ako se ta jednota ohrani v jednom in istem činu. In kako težavno je za dramatika ohraniti jednoto časa in kraja skozi vse dejanje, ne da bi škodoval verjetnosti in iluziji! Sploh pa razlika mika, kar se zlasti v drami ne sme prezreti. Dokaz temu je drama, o kateri ravno govorimo.

Rekli smo, da je dejanje prav za prav že s prvim činom končano, to pa posebno zato, ker Ana že tu privoli v možitev z Brošem. To privoljenje Anino ob koncu prvega čina je jeden glavnih pogrškov v tehniki te drame. Prvič je neverjetno in nepričakovano, da se Ana tako naglo odloči za Broša, o katerem še ničesar poprej ni vedela in slišala kakor sama izpove Almi (9. prizor). Tako nagla odločitev se ne dá misliti naravnim potem, posebno ne, ker za to ni tako nujnega razloga, da bi se moralo zgoditi že takoj, še isti dan ali večer, ko Broš pride, in ne morebiti čez par dnij. Drugič je pesnik s tem privoljenjem daljšemu napredku dejanja zastavil pot in samemu sebi pretrgal nit, ki bi posebno morala poslednja dva čina vezati s

prvim. Ako se namreč Ana ne odloči takoj v prvem činu, ampak si izprosi, kakor bi bilo naravno, par dnij za pomislek, bi radovedno čakali na prihodnje čine, posebno ker Dolinar ravno v tem času nastopi kot nasprotnik Brošev. Torej ne le da je privolitev Ane, kar se časa tiče, nenaravno, tudi tehnika dejanja bi zahtevala, da se odločitev vmeti morda kje ob koncu drugega čina.

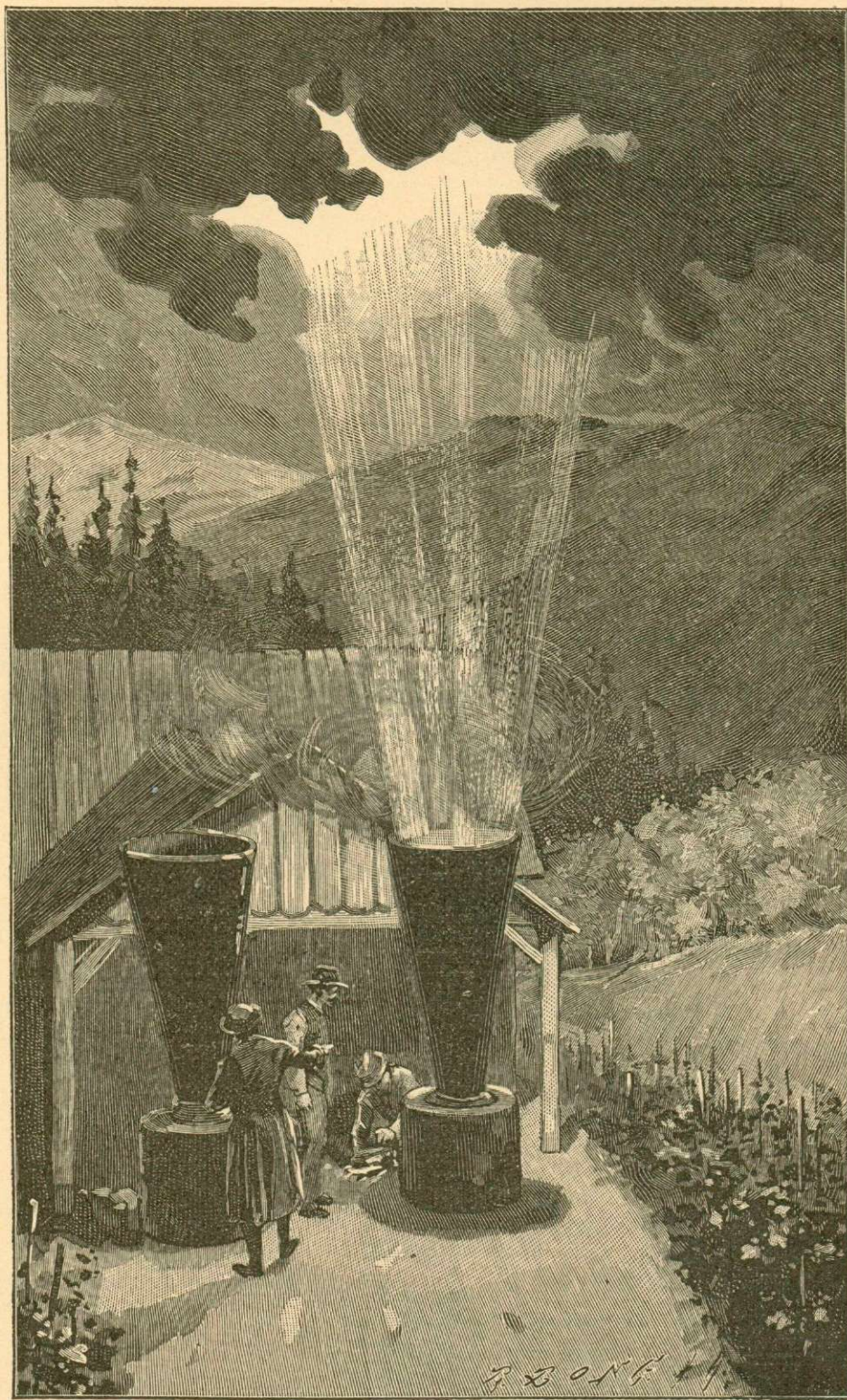
Tu bi se ne dalo prigovarjati, da pesniku ni bilo na tem, kazati možitev Anino z Brošem, ampak v prvi vrsti usodo Rude. S tem bi še ne bili povedani razlogi za pragmatično-logično nujnost drugega in tretjega čina, in zraven tega je jasno, da bi se konec Rude, ki je z odločitvijo Ane v tesni zvezi, lože umeval in bil bolj utemeljen, če bi ta videl, kako se Ana težko odloči, kako svoje življenje daruje za očeta in se njemu na ljubo odpove sreči istinite ljubavi. Privoljenje Anino za možitev z Brošem bi naj služilo samo za oviro Rudovega konca in bi moralo torej šele v peripecciji ali obratu drame priti na vrsto, ko se je Ruda že popolnoma odločil za smrt; to bi bilo, kakor smo že rekli, kje ob koncu drugega čina, kmalu po višku ali krizi drame.

Zaradi jednote časa in kraja pa seveda pesnik ni mogel lahko privoščiti dolgega odloga za pomišljanje. Vidi se, da jednota časa tu ni bila malo kriva, da se je dejanje v drami skrčilo na njeno škodo.

Iz ravno istega vzroka je tudi Dobnikovo dejanje neverjetno. Ta namreč v prvem činu sam Rudi nasvetuje, da naj omoži Ano z Brošem, a takoj v drugem činu temu odločno nasprotuje in Brošani videti ne more. Ako bi se ta prememba ne zgodila še istega večera, bi se dala verjeti: a tako je neumevna in nenaravna, zlasti, ker nam je pesnik ni nič pojasnil. Če Dobnik pozneje sovraži Broša zato, ker vidi, da snubi Ano le zaradi dobička, potem ne vemo, kako da tega že poprej ni vedel in kako je tako hipoma izprevidel, če mu je bilo prej neznano.

Slednjič je bil pesnik zavaljo jednote časa in kraja prisiljen obseg dejanja sploh jako skrajšati

in samo s pripovedovanjem dostaviti marsikaj, kar bi rajši pred očmi videli in prav za prav morali videti. To velja zlasti o glavni osebi drame. Koliko jasnejši in bolj umeven bi nam bil konec Rude, ko bi nam pesnik nekoliko stavil pred oči, kako ga je nezgoda udarec za udarec zadevala in v njem sled-

Streljanje zoper točo.

njič provzročila oni grozni sklep samomora! Koliko lože, zanimiveje in živahneje bi nam bil pesnik mogel predstaviti notranje izpremembe pri Rudi, njega dušne in srčne borbe, ko bi nam zaporedoma kazal, kako mu žena od žalosti nad njim umrje, kako mu poide vse premoženje in pride sam na

beraško palico in mu izgine zadnje upanje rešiti si rodni dom, in slednjič kako zakrivi bedo in nesrečo svoje hčere! Vse to bi se dalo umno spojiti tudi v treh činih in imelo bi, ker bi se godilo pred nami, večjo moč, nego jo ima sedaj, ko se samo pripoveduje. Bili bi veliko bolj preverjeni, da se z Rudo ni moglo drugače zgoditi, kakor se je. Vrh tega bi pesnik imel priliko, stopinjo za stopinjo razkrivati vplive zunanjih dogodkov na človeško notranjost in bi bil skozi celo dramo imel dosti opravičiti in bi se mu ne bilo treba dolgočasiti in smešiti z Alminimi cigaretami in njeno „pahljačo“.

Dejanje naše drame je brez pravega stopnjevanja, ki je za vsako igro potrebno prvič že po naravnem zakonu, po katerem ima navadno vsak učinek ne samo jednega ampak celo vrsto vzrokov, in drugo zaradi zanimivosti igre. Naravno stopnjevanje igre bi bilo po našem mnenju to-le: Prvi čin bi nam pokazal prvi moment ali vzrok propada Rude, morda izgubo posestva in imetja, a tako, da bi ostalo nekaj upanja, s kako srečko ali s čim drugim rešiti si imovino; drugi čin bi podal smrt žene; tretji čin vzame slednji pomoček rešiti dom, ostane le še možnost Ane z Brošem: a Ruda sklene rajši končati se; v četrtem činu bi Ana privolila in v petem bi se predstavila katastrofa. Drama bi se na ta način sicer malo bolj raztegnila, a bila bi zato veliko trdnjša v svoji podlagi, naravna v svojem razvitku in verjetna v svojem koncu. Vsega tega sedaj pogrešamo. Notranji položaj Rude je sedaj vedno na istem višku, nikjer ni zapaziti kakega stopnjevanja. Vzrok temu je to, da je pesnik svojo dramo začel preveč pri koncu pripovedke; začel jo je šele tam, kjer bi morala nastopiti že kriza. Naravno je, da v tej obliki Rude ni smel takoj v prvem činu predstaviti v takem dušnem položaju, ki bi tirjal ali omogočil krizo, ampak šele v začetku svojega propada. Zato gleda Ruda izkraj nekako hladnokrvno na vse nezgode, ki so ga zadele, potem pa, ne da bi vedeli prav, kako, se odloči za samomor, in slednjič se kar tako na lepem konča. To je pa popolnoma neverjetno tudi pri takem človeku, ki smatra smrt za „superlativ“ zemeljske sreče (kar je, mimogrede omenjeno, jedna takih puhlih fraz, kakor jih današnji malomisleči svet ljubi, zakaj v krščanskem zmislu je tu ne moremo razlagati, a v nihilškem pomenu je neumnost, ker če po smrti ni nič, potem je celo najmanjša trohica življenja še vedno večja sreča nego goli nič).

Jeden moment sicer pesnik vedno in vedno ponavlja, namreč ta, da Ruda neče „prodati“ svoje hčere. Da, mogli bi to verjeti, ko bi bil ta moment prišel na vrsto tedaj, ko je Ruda po drugih vzrokih skoro že odločen za samomor: a sedaj, ko ga niti smrt sama, niti propad doma ne gane, sedaj naj bi ga odločila k skrajnemu koraku jedino ta misel, da je „prodal“ svojo hčer? To je nedoslednost v naravi in docela neverjetno. Sicer bi še v tej obliki

ali sestavi dejanja mogli vsaj nekoliko verjeti v konec Rude, ko bi bil pesnik stvar malo bolj soglasno Rudovemu značaju pojasnil, n. pr. da neče živeti od dobrot Broševih, ali da hoče rajši sam svoje življenje darovati, da bi se hči zavoljo njega ne čutila več prisiljene zaročiti se z Brošem: a tega ne nahajamo nikjer, čeravno je pravzaprav pri roki.

Gledé na dejanje bodi še omenjeno, da mu manjka pravega zapletka. Vsaka igra mora biti celotna predstava neke borbe med nasprotji. V naši drami pa pogrešamo prave osrednje misli, osrednje točke, okrog katere se naj dejanje plete. Naravni zapletki bi bil ta, da se ima odločiti, katero življenje naj se daruje, ali Aničino za očeta, ali očetovo za hčer. A takega konflikta iščemo zastoj. Če je morda pesnik sodil, da si ga gledavec sam izmisli, potem je prezrl, da je to naloga pesnikova, ker gledavec nima časa „tuhtati“, kaj si je pesnik mislil. Pesnik mora biti jasen, sicer zanj ne maramo. Ruda se bori, kakor se zdi, samo s to mislijo, ali bi „prodal“ hčer ali ne, kar igri seveda ne daje nobene resnobe in tudi konca njegovega ne more opravičiti. Niti od kraja ne slutimo, niti pozneje ne čutimo, da bi bil tak izid neizogiben, kar bi bilo seveda drugače, ko bi nam pesnik v začetku igre naznanil, med katerimi nasprotji je borba, kaj se ima odločiti.

Kakor se je notranja, psihologična in logična sestava dejanja malo posrečila, tako pa moramo priznati, da je pesnik v scenični tehniki prav spreten. Dobro se zna v prizorih izogibati jednoličnosti ter vedno prav menjuje sedaj z mirnimi, sedaj z burnimi nastopi. Posebno dobro je uvrščen v tretjem činu prizor 17. ravno pred koncem Rude. Prav kakor se godi v življenju je tu smeh poleg žalosti. Ima pa ta prizor v tehničnem in psihologičnem oziru svoj pomen. Na jedni strani služi za olajšavo gledavcu z ozirom na prihodnji prizor — in bi bil ravno iz tega vzroka lahko še malo daljši —, na drugi strani pa povečuje kontrast proti prihodnjemu dogodku in ojačuje njega utisk.

Ne moremo vendar prezreti, da se mnogokrat čuti, kako osebe pridejo in odidejo bolj na povelje in po potrebi pesnika nego po naravi. Tudi temu, bi trdili, da je nekaj morda kriva ona nepotrebna doslednost v jednoti časa in kraja, ker je vsled tega na dejanju poznati neka nenaravna mehaničnost, in je jednoličnost kraja za oko precej dolgočasna.

Kar se značajev drame tiče, se mora v obče reči, da so več ali manj vse osebe dokaj naravno risane in tudi precej točno označene. Pač pa ne moremo prav uvideti, čemu so potrebne vse osebe, ki nastopajo, n. pr. Koželj, Alma, Justin. Vendar, kakor se zdi, hoče pesnik v ljudeh kazati neko stopnjevanje in nasprotja v značajih ter je morda zato sprejel to ali ono osebo samo zaradi zanimivosti.

Glavna oseba v drami je, kakor že napis pove, Jakob Ruda. Tu se nam predstavlja kot nekak „bonvivant“ v precej odurni obliki. Vedno gre po svetu

samo za razkošjem in uživanjem in se ne briga ne za dom, ne za ženo. Zapuščena žena mu od žalosti umre in imetje vse poide, Ana, njegova hči, se hoče sicer bogato omožiti in dom propada rešiti, a Rudi ni več za življenje in zato rajši skoči v „tolmun“.

K temu značaju nam je opomniti troje. Prvič je tak značaj za „glavnega“ junaka nič manj nego ugoden. Zanimanja tak človek brez srca, brez vere, brez vesti ne more vzbuditi, tem manj kake simpatije ali sočutje ob koncu. Drama je vsled tega malo zanimiva in simpatična. Drugič je značaj sam na sebi nelogičen, nejednoten. Vprašati se moramo, kako je vendar to, da Ruda, ki se prej ne briga za nobenega drugega človeka kakor samo zase, ki sploh živi, da uživa, kako postane ta naenkrat tako sramežljiv in obziren, da se rajši umori, kakor da bi „prodal“ svojo hčer? Saj se vendar tako prodanje večkrat zgodi še pri bolj rahločutnih nego se kaže Ruda, ki si pač s tem še pridobi novega upanja za „uživanje“, za katero živi. Ravnanje Rude je docela neverjetno, ker značaju naravnost nasprotuje. Ruda se konča, ne zato, ker logika dejanj in značaja tako tirja, ampak zato, ker pesnik to hoče in ga toliko po Dobniku nagovarja k temu.

Slednjič pa „Ruda“ ni slovenska „ruda“. Slovenci nismo Francozi. Mi ne maramo tistih sentimentalnih, gnilih zapadnikov; naše življenje je bodro in polno moči, katerega uživanje ne omami in nezgoda ne potlači. Naloga našega slovstva tudi ni, kazati trohli propali zapad, ampak zdravi in žilavi značaj, kateremu je botra visoka moralna resnoba in tuja vsaka frivolnost in mehkužnost.

Drugi značaj, ki je prvemu precej podoben, seveda v slabih lastnostih, je Dobnik. Na vsakega mora ta narediti še mnogo slabši utisk. Posebno njegovo hladnokrvno nagovarjanje k samomoru je tako brez vesti in brez srca, da se moramo vprašati, ali je kaj takega sploh možno. Trdimo, da ne. Tudi ni umeti, kaj bi mu moglo biti na tem, da se Ruda umori. Da bi se kdo tako z življenjem igral, to se ne da misliti, tudi pri nihilistih ne.

Kakor sta Ruda in Dobnik sovrstnika v mišljenju, tako sta Dolinar in Broš sovrstnika v namelih. Od prejšnjih značajev se Dolinar precej razločuje. Dasi je svet na njega vplival, vendar je še vedno rahločuten Slovenec, medtem ko sta nam Ruda in Dobnik skoro neumevna in nekam tuja. Dolinarjev sovrstnik „Broš“, se nam kaže dobičkolojnega trgovca in malovrednega človeka, ki seveda ne more obuditi našega sočutja, vendar neresničen ta značaj ni. Nekaterih opolzlostij bi se bil pesnik pri njem pač lahko izognil s tem, da bi ga po drugih označil, ker gledavcu so vse opolzlosti sila mučne in tudi kvarijo splošni užitek drame.

Izmed moških značajev bi še bilo treba omeniti Košuta in Justina. Oba sta za dramo malovažna. Pri Justinu smeši pisatelj ošabnost pololikanih ljudi, a

menda le malo preveč ironizuje. Sploh se opaža, da pisatelj rad pretiruje in se giblje v skrajnostih.

Glede na ženske značaje imamo zopet dve sovrstnici, Ano in Almo. Prva je prav ugajajoča oseba, skoro jedin res blagi in prikupni značaj. Alma pa zopet ni naša, ampak tuja po vsem vedenju in govorjenju. Slednjič je še Marta, ki se kaže dobro, skrbno sestro.

Drama, kakor smo videli, ima precej nedostatkov, a tudi marsikatero vrlino. Ako se pisatelj postavi na stališče prave umetnosti in pristnaronodnega življenja, bo gotovo tudi ustvaril še kaj mnogo lepšega.

F. Šanda.

Zofka Kveder: *Misterij žene*. Praga 1900. Mali 4°. Str. 58. Cena 1 K. — Pred nekaterimi leti bi bila taka knjižica, kakršna je ta, vzbudila veliko hrupa. Dandanes se bo ozirala nanjo „oficijelna“ kritika z nekaterimi besedami, in stvar bo pri kraju. In to je tudi jedino pametno in naravno. Žena, njeno življenje, čutenje, delovanje in trpljenje je res lep in vzvišen predmet za leposlovca in modroslovca. A za tak predmet treba obilnega izkustva, treznega mišljenja in trdne intelektualne podlage. Zofka Kveder je znana tudi našega lista čitateljem. Poskusila je v svojem še mladem življenju res že marsikaj. Ko bi ne imela pisateljskega talenta, ne bi bila napisala — brez posebnih študij v mladosti — že toliko drobnih stvari za slovensko občinstvo. Ako se ne motimo, je bila še nedavno pod psevdonimom „Poluks“ silno plodovita. A navzlic temu trdimo odločno, da takemu vprašanju, kakršno obdeluje v tej knjižici, naša Zofka ni kos. Mladostna pretiranost, hrepenenje po nenavadnih stvareh, nezmiselno kopičenje besed ali pa še bolj ločil, preziranje logike i. dr., to vendar ne more razkriti ženskega misterija. Radi bi poznali onega, ki more dobiti nekaj — ne rečemo, novih, a vsaj — tehtnih mislij kot rezultat iz tega berila. Da pravi pisateljica ob koncu: „Vse tebi, Vlodo!“ s čimer hoče pač povedati svojo brezmejno udanost do Vlada, to ni nikak misterij.

I kaj bi vendar bilo jedro v teh deloma umazanih penah kipečega „Hexentranka“? Mislimo, da nam odgovarja pisateljica sama na str. 42.: „Neke vrste blaznost.“ Prav na tisti strani se imenujejo kaj ljubeznivo idealisti „norci, resnično norci, tepci“. „Kdor pita druge z norci“ . . . (pregovor je menda znan!): Zares tako, kakor piše tukaj Zofka Kveder, ne pišejo ljudje zdravega in normalnega mišljenja.

Naj nas oni, ki se zanimajo za žensko vprašanje, ne umevajo naopak. Predmet je vreden najboljših duševnih močij. A kaj so nam take slike iz ženskega življenja? Ob vsem tem se je pisateljica še ironično zadržala ob zakon in ob vero, da je Bog ustvaril Evo Adamu, kateremu naj bo pokorna. Ali pisateljica ne ve, kdo je kriv groznih razmer, v katerih je semtertje dandanes žena? Kdo pa goji ono teorijo in prakso, da naj bodo nekatera ženska bitja samo živi stroji za pohotnost?

Pa skoro preveč smo govorili o tej knjižici. Ne bi bili, ako bi nam ne bilo žal, da je naša nadarjena pisateljica zašla na tako opolzlo, tako blatno pot. Čitateljstvo slovensko se bo malo menilo za te misterije, in če bo pisateljica sama še nadalje

praktično študirala take ženske misterije, kakršne je opisala tukaj, jo bo doletelo še mnogo „razočaranje“.

Dostavljamo, da jezikovna oblika v tej knjižici ni taka, kakršna mora biti pri samostojnem pisatelju slovenskem.

Dr. Fr. L.

Časopis.

10. mal. srpana na večer je bil v mestu Mostaru močen potres. Škode ni velike.

11. mal. srpana. Buri so premagali in ujeli po celodnevnom boju posadko mesta Uitralsnot in vzeli dva topova.

15. mal. srpana. Iz Šanghaja je došlo poročilo, da so Kitajci v poslednjem času pomorili 20.000 kitajskih kristjanov, deloma po groznih mukah. — V obče je pa v poročilih iz Kitaja tolika nejasnost, da se več ne ve, kaj je s tujci, niti to, kaj s po-

slanci tujih držav v Pekingu: ali so še živi, ali so mrtvi. Le to je trdno, da je bil nemški poslanec Klement br. Ketteler umorjen že 18. rožnika t. l.

Velevlasti z Japanom in Zjedinjenimi državami vred se pripravljajo na odločno nastopanje proti Kitaju, a ne ve se, kakšni so njih nameni.

21. mal. srpana se je iz Bruselja poročalo, da je doslej 82 belgijskih misijonarjev bilo mučenih, deloma križanih in umorjenih. Princ Tuan veleva poklati vse tujce in kristijane.

Razne stvari.

Naše slike.

Iz pariške razstave namerjamo, upaje, da nam jo popiše kako spretno pero, podati par slik, bolj da nanjo opozorimo, kakor da bi jo pojasnili. Kaj je pač nekaj slik v primeri z ogromno množino predmetov s celega sveta, ki so tukaj nakopičeni! Za danes predočujemo vnanjščino avstrijskega paviljona. Ta paviljon ni ravno velik, je sezidan v baročnem slogu in stoji z drugimi enakimi palačami vred v Rue des nations ob Seini. — Med drugimi slikami se ozrimo samo še na dve. Letos se je slavila petstoletnica rojstva Gutenbergovega. Navadno trdijo, da je bil Janez Gutenberg rojen dne 24. rožnika l. 1400. v Mogunciji iz stare meščanske rodbine; (drugi mislijo, da je bil rojen šele l. 1412. na Kutnihori na Češkem, kamor sta bila prišla iz Nemčije njegova oče in mati.) Bil je Gutenberg bistrega duha in je imel glavo polno načrtov o raznih skrivnih umetnostih in izumih, zlasti ko je od l. 1434. bival v Strassburgu. Pečal se je s tiskanjem slik, rezanih na deščice. To ga je polagoma privedlo do misli, da bi se napravila za vsako črko posebna mala palčica, ki bi imela na koncu vrezano podobo za vtiskanje. (Od tod nemško ime „Buchstabe“.) V Mogunciji je napravil svojo prvo delavnico ali tiskarno in jo zlasti izpopolnil, ko je rabil ulite črke namesto lesenih. Imel je razne težave, njegovi sotrudniki so delali zoper njega, a njegove neminljive slave zaradi velikanskega, četudi preprostega izuma ni mogel nihče kratiti. Umrl je l. 1468. v Mogunciji in je tukaj pokopan. — Slika na str. 477 nam predočuje streljanje

zoper točo. To se je udomačilo (in menda še najbolj) po naših, zlasti vinorodnih krajih, po južnem Štajerskem, Goriškem in Dolenjskem, in se bo gotovo še mnogo izpopolnilo. Vendar obeta mnogo sadu že sam začetek. V tem listu smo že govorili o streljanju zoper točo, in mnogi bravci tudi vedo, da stvar sama na sebi ni nova. Že davno so semterje „streljali v oblake“, nekateri morda iz vraže, drugi pač zato, da bi se „pretresli oblaki“. Ker je bila posebno za južno štajersko deželo toča skoro vsako leto redna nesreča, bili so ljudje prisiljeni misliti na pomoček in se oprijeti vsake čeprav nezanesljive nade. Streljali so izprva z navadnimi možnarji. Da bi bil uspeh večji, so začeli napravljati velike možnarje in so nanje nastavljali še lijaku podobne cevi. Tak možnar kaže tudi naša slika. Možnar je zaradi večje varnosti vdolan v lesen oklep. Nastavek je kaka 2 m visok in narejen iz železne pločevine. Za streljanje rabijo samo navadni smodnik in ga gre kakih 100 gr na jeden strel. A možnar še ni vse. Ker je treba delovati urno in ker mora biti več možnarjev za rabo, zato so prirejene prave strelne postaje. Postaje so med seboj v primerni daljavi, po 1 km ali nekaj več, in imajo kočico za shrambo potrebnih priprav. (Dobro je, da se smodnik hrani posebej.) Kadar se bliža huda ura, treba je zgodaj začeti streljati in sicer po redu ali vrsti. Z nerednim ali prepoznim streljanjem se nič ne doseže.

Jedina težava je v tem, da so stroški znatni. Zato bi morala država prevzemati vsaj velik del dotičnih stroškov.

Drugi slovenski katoliški shod.

Nedavno je šlo med Slovence vabilo na drugi katoliški shod v Ljubljani. Vabilo je vzbudilo deloma veselje in zanimanje, deloma nevoljo in nasprotovanje. Tako je bilo še vedno pri vsaki dobri stvari.

Shod, ki se snide meseca kimavca v Ljubljani, bo vseslovenski shod, ker ni namenjen samo jedni krajini, ne samo jednemu stanu, ne samo jedni stranki, temveč vsem Slovencem. Slovenci imajo, kakor drugi narodi, svoje težnje, svoje težave, svoje potrebe, in zato morajo z ozirom na te posvetovati se in sklepati o svojem delovanju. Kakor gospodar slabo gospodari, ako ne pozna svojih razmer, svojih potreb, svojih pomočkov in ako nima primernega načrta za svoje delo, tako tudi narod ne napreduje, ako ne pozna dobro svojih ugodnih in neugodnih razmer in ako nima tem razmeram primernega načrta. Zato je dobro znamenje za slovenski narod, da ima dovolj moči in dovolj dobre volje za tak vseslovenski shod.

A ta shod ima poseben značaj, ki ga izraža beseda katoliški. Katoliški bo shod, ker se snidejo katoličani, ker se snidejo na podlagi katoliškega verskega prepričanja, in ker je tudi njegov namen ta, da utrdi in poživi katoliško versko misel in versko življenje med Slovenci. Shod ne bo torej ne odločno političen, ne gospodarski, ne znanstven, temveč splošen; oziral se bo na vse strani našega javnega in domačega življenja. Posebni odseki se bodo posvetovali o sklepih 1. za krščansko življenje, 2. o šoli, 3. o socialnem vprašanju, 4. o književnosti v občini in o časnikarstvu posebej, 5. o raznih organizacijah. Shod ima torej jako obširno polje za delo; a prav s tem bo tudi posegal globoko v naše narodno življenje in bo vreden občnega zanimanja.

Ker tak shod ne more delovati, ako nima že resno obdelane in pripravljene tvarine, zato je tudi za to stvar deloval in deluje neki odbor. Res je delo tega odbora jako važno za shod sam, a shod ni nikakor za to, da bi samo poslušal odborovo poročilo, temveč da sam, čim največ more, poseže v obravnave in samostojno določi sklepe. Vsi zborovavci bodo imeli priliko sodelovati v obravnavah, ki bodo tem tehtnejše, čim več slovenske inteligencije se jih bo udeleževalo, in čim bolj se bodo za delo pripravili vneti udeležniki.

Seveda ne bodo delovali vsi udeležniki; mnogi bodo samo poslušali. A tudi za te je

shod jako koristen, ker bodo slišali razne nazore o omenjenih predmetih in izmed mnogih — kakor je upati — tudi najboljše.

Ako se ozremo na druge manjše slovenske narode, moramo priznati, da kaže slovenski narod veliko žilavost, da hoče prirediti v istem desetletju že drugi veliki shod, celo tretji, ako poštevamo tudi „vseslovenski shod“, ki je bil pa jedino le političen.

Da more prav katoliški shod združiti ves narod naš, ni dvomiti, saj je velika večina našega naroda katoliška, in kar jih je evangelijskih in pravoslavni, ne morejo biti proti temu, da se okrepi v narodu krščansko mišljenje.

Narod naš se bori in se bo še dolgo boril za svoje življenje. Sredi treh močnih in brezozirnih sosedov ne bo še dolgo mogel mirno delati za svoj narodni napredek in še manj za nekako zložno srečo in mirno življenje pod vinsko trto in duhtečo lipo: temveč oborožen bo moral stati na straži in braniti z umom in z mečem svojo pravdo in svojo last. Na katoliškem shodu naj si narod utrdi ono stališče, na katerem bo najuspešneje deloval za časn obstanek, zlasti pa za neminljivo srečo nadnaravnega posmrtnega življenja.

Kakor pa ima versko prepričanje katoličanov v drugih deželah hude nasprotnike, tako deluje tudi v Slovencih nekaj domačinov na to, da bi naš narod pripravili ob katoliško vero. Vzor tem narodnjakom je, da bi narod vzgojili za moderno prosveto, v kateri ni vere, nič nadnaravnega, nikake cerkve ali cerkvene uredbe, temveč samo svobodno življenje in teženje po večji zemski sreči.

Pristaši te struje so ostri nasprotniki vsakega katoliškega gibanja in tudi katoliškega shoda. Stvarnih razlogov zoper shod nimajo, pač pa delujejo tem živahneje z drugim orožjem: z zmerjanjem, podtikanjem, hujskanjem.

Katoliški shod ni političen shod, zato se lahko tudi v nepolitičnem listu pove o tej stvari odločna beseda.

Nikakor ni svobodomiselnost, delovati zoper shod, h kateremu sme vsakdo priti, pri katerem sme vsakdo sodelovati.

Ako se nasprotniki ustavljajo shodu zato, ker se jim zdi strankarsko delo, poudarjati treba, da katoliški shod ni strankarsko delo. Shod ne bo služil nobeni osebi, nobeni

„stranki“, temveč vsem Slovencem katoliškega mišljenja. Da, ako bi se shod osnoval na skrivnem, ako bi smeli udeležiti se ga samo nekateri posamniki, in bi se vendar določila tega shoda silila vsem Slovencem, smeli bi neudeleženci ali izključeni narodnjaki temu upirati se.

Najmilejše nasprotstvo proti shodu je trditev, da ni sedaj umesten ali primeren. A kako more kdo reči, da ni prav sedaj za Slovence važna doba, ko nam že splošni svetovni dogodki kažejo, da je sedanji začetek novega stoletja za vse narode silno imeniten? Ne samo primeren, temveč jako potreben je shod.

Vsakdo vidi, kdor le hoče videti, da naš narod boleha. Ako se bolezen ne ozdravi o pravem času, je nevarnejša od dne do dne. In bolezen se ozdravi ali s tem, da se škodljivi vplivi odvrnejo, ali pa da se okrepi, kar je še zdravega.

Četudi imamo težav v narodnostnem oziru na vseh straneh, vendar prezira neko časopisje to nevarnost in ima za svojo prvo nalogo: uničevati katoličanstvo na Slovenskem. V ta namen širijo misel, da je katoličanstvo samo stvar neke stranke; kakor se pa sme stranka pobijati, tako se sme torej pobijati tudi katoličanstvo. Umeva se lahko, zakaj je duhovščina prva, zoper katero divja ta boj.

Ali naj katoličani, ali naj katoliški duhovniki kar popusté svoje versko mišljenje? Ali naj od vere odpadejo? Ali ni njih sveta dolžnost skleniti se v trdno zvezo in braniti svoje in narodove svetinje? Tudi to je namen katoliškega shoda.

Slovenci imamo to srečo, da je narodova bolezen šele v začetku. Zdravilo lahko po-

maga, nevarnost se lahko odvrne. Na jedni strani je treba, da ne držimo rok križem; na drugi pa, da se ne bojimo. Napadi so res hudi, ljuti, a tudi obupni. Taki napadi, ki se opirajo na laž in sumničenje, se bodo razgubili kakor grmenje po zimi. Tako bojevanje zoper duhovščino, kakršno vidimo sedaj-le pri Slovencih, utegne boleti rahločutne osebe, a zavednih mož ne premakne niti za las ž njih stala. Jasno je, da s takim orožjem, kakršno mora čutiti sedaj zlasti slovenska duhovščina, ne deluje bojna četa, kateri je kaj za čast in za ponos.

Sedanji boj med Slovenci zoper vero ni boj, ki bi izviral iz trdnega prepričanja, temveč izvira iz brezmejne strasti. Strast pa je slepa in ne izbira pomočkov za svoj namen.

Katoliški shod mora napisati si za načelo v prvi vrsti to, da hoče delati pravilno in pridobiti si nasprotnike za skupno delo, za mir, za slogo. Ako pa ne bi imelo to prizadevanje uspeha, mora biti namen in sklep: odpor in boj z vsemi silami in z vsemi poštenimi sredstvi. In za zmago se ni bati: Boga ne bo odstavila nobena svobodomislna stranka.

Na drugi slovenski katoliški shod, Slovenci! Kaj bi se klali v veselje nasprotnikom, kaj bi v strasti uničevali sami sebe! Vsi smo krvni bratje, vsi smo za katoličane krščeni, vse nas je gojila dobra slovenska mati. In to kri, to vero bi zatajevali? Pustimo, naj zaslepljenci počno, kar hočejo! Nekaj ljudij še ni narod. Naj se snide pravi slovenski tabor, in o tem taboru naj se poreče:

„V tem taboru je Slovenija!“

Slomšekova stoletnica. V dostojno proslavo stoletnice rojstva velikega slovenskega pisatelja, šolnika in narodnega buditelja A. M. Slomškega, priredi se v njegovem rojstnem kraju na Ponikvi ob juž. žel. dne 5. velikega srpana t. l. vseslovenska slavnost, na katero vabi slavnostni odbor. Spored: 1. Zjutraj ob 6. uri 30 min. in ob 8. uri slovesen sprejem gostov na tukajšnjem kolodvoru. 2. Ob 10. uri slovesna sv. maša (celebrira g. Fr. Ogradi, opat celjski, poje slov. celjsko pevsko društvo, spremlja oddelek celjske

narodne godbe. 3. Ob 1. uri odkritje spominske plošče na tukajšnji šoli. 4. Ob 2. uri banket na vrtu g. Fr. Podgoršeka. — 5. Ob 5. uri izlet na Slomšekov rojstni dom, nazaj grede na grič sv. Ožbalta. 6. Ob 8. uri koncert. — Pri slavnosti je obljubilo svoje sodelovanje več sl. narodnih društev, med drugimi slavno celjsko in ptujsko pevsko društvo, združen učiteljski pevski zbor, slavno telovadno društvo „Celjski Sokol“ ter drugi. Godbeni del oskrbi celjska narodna godba.

O d b o r.